

2 | 2023

KJØTT & EGGPRODUSENTEN

Kombinerer nødslakting
med ammekusatsing

Separering av naturgjødsel
bidrar til bærekraftig drift

HMS på gården legger
grunnlaget for trivsel

Driftig Halden-produsent
med fokus på dyrevelferd

BJELLEKUA

Bjellekua leder flokken. Hun er bindeledd mellom dyra og bonden – slik vi er bindeleddet mellom produsent og forbruker. Det har vi vært i over 80 år.

Vi slakter storfe,
gris, sau og lam
til svært konkurransedyktige priser og gir god service

NORSK SLAKT

MIDT-NORGE SLAKTERI AS

www.norsk-slakt.no

KVALITET SIDEN 1932

ET SELSKAP I GRILSTAD-KONSERNET

2 REDAKTØRENS SPALTE

4 KLF-INNSPILLET

6 – Det er ikke lenger rom for useriøse aktører i kyllingbransjen

8 Nortura har innført ekstra frekk for å sikre 2023-resultatet

9 Grilstad ikke med videre i samarbeidet om nytt slakteri på Otta

10 KLF ønsker å redusere inntektstapet i landbruket

12 Gjødseparering bidrar til mer bærekraftig gårdsdrift

14 ...og praktiske råd for å redusere gjødselkostnadene

16 Kombinerer ammeku-produksjon med jobb som nødslakter

18 Nortura i minus for første gang siden etableringen

20 Veldrevet og dyrevennlig kombinertbruk i Halden

22 Riktig fôr gir renere grisebinger og bedre resultat

26 Nå er Dyster Gård i gang med nytt slakteri og egen butikk.

28 Mat fra havet gjør sauekjøttet både sunnere og bedre

30 I løpet av et års tid vil de norske kostrådene oppdateres

32 Dyrevelferdsprogram for sau kan bidra til bedre drift

34 Godt HMS-arbeide er grunnlaget for sikkerhet og trivsel på gården

36 VERDEN OG LANDET RUNDT

39 JUS PÅ TAMPEN

40 PRODUSENTKRYSSORD

LØNNSOM KUNNSKAP

Animalia styrker norsk kjøtt- og eggproduksjon langs hele verdikjeden.

Vi tilbyr praktisk rådgiving og nyttige tjenester.

Vi jobber for:

- Bærekraftig norsk matproduksjon og kosthold
- God dyrehelse og dyrevelferd
- Optimal råvareutnyttelse
- Trygg og sunn mat med høy kvalitet

animalia.no

ANSVARLIG REDAKTØR

Per A. Sleipnes
TELEFON OSLO: 23 24 44 70
MOBIL: 922 47 917
E-POST: pas@kjottbransjen.no

POSTADRESSE

Østensjøveien 39/41
0667 Oslo

BESØKSADRESSE

Østensjøveien 39/41
4. etasje
0667 Oslo

DESIGN/LAYOUT

Morten Hernæs
Aksell
MOBIL: 916 98 412
E-POST: morten.hernaes@aksell.no
Myrens Verksted 2
0473 Oslo

TRYKK

aksell

ANNONSER

A2media AS
Hilde Holtekjølen
MOBIL: 901 27 006
E-POST: hilde@a2media.no
WEB: www.a2media.no

ABONNEMENTSERVICE

Kjøtt & Eggprodusenten
Østensjøveien 39/41
0667 Oslo
E-POST: klf@kjottbransjen.no

– Reduksjon av reguleringslager er et felles ansvar

Reguleringslageret av storfe har vokst seg historisk stort de siste uker og måneder. På det meste har det ligget godt over 5000 storfe på dette lageret. De siste ukene har imidlertid lageret blitt noe redusert og det takket være målrettet innsats fra en håndfull frittstående skjærebedrifter.

Til tross for at skåret vare basert på innfrost storfeslakt har en betydelig dårligere kvalitet med tanke på sluttmarkedet, har disse bedriftene tatt ansvar. Først og fremst Fatland hvor det på Jæren-anlegget har blitt skåret storfe fra reguleringslager i stor skala den siste tiden.

Forenklet sagt har Nortura lagt inn og KLFs skjærebedrifter tatt ut. Det vekker selvsagt reaksjoner fra flere aktører på privat side. Disse har sett seg lei på at det kun er de frittstående skjærebedriftene som «tar belastningen» med å hente ut frossent storfe fra reguleringslageret og skjære dette ned

Fatland alene har de siste månedene tatt ut i gjennomsnitt syv lass pr. uke av dette frosne storfeet. Det vil si rundt 60 storfe eller nær 20 tonn. Sluttproduktene man sitter igjen med etter skjæring, har en

klart dårligere kvalitet og er vanskeligere å bli kvitt i markedet. Bedriftene som skjærer må derfor kraftig ned i pris i sluttmarkedet.

Med tanke på rettferdig konkurransen i markedet, burde selvsagt også Nortura stilt opp i større skala når målsettingen er å redusere lagrene av innfrost storfe. Det er altså vanskelig å «bli kvitt» dette kjøttet og til kjøttdeig kan det ikke benyttes. Logistikken rundt denne bruken er derfor krevende og bedrifter må finne vareløp som i utgangspunktet ikke eksisterer. Alt som blir produsert på basis av storfe fra reguleringslager, må selges med betydelige rabatter.

Denne spesielle situasjonen aktualiserer det vi tidligere har kommentert i denne spalten. Dagens system for markedsregulering har betydelige svakheter og bør grundig gjennomgå med tanke for fornyelse. Systemet er i hvertfall ikke tilpasset situasjonen anno 2023. Men dette er et politisk spørsmål som opplagt ikke blir er løsning på i overskuelig framtid.

– Dagens system for markedsregulering har betydelig svakheter og bør grundig gjennomgå med tanke på fornyelse.

Driftig Halden-produsent med fokus på dyrevelferd

Merete Mostad i Halden leverer sine griser til Fatland Oslo. FOTO: PER A. SLEIPNES

Bærekraftig energi til landbruk og industri

Med økende energipriser og fokus på miljøvennlig oppvarming, tilbyr Fjøsssystemer komplette energiløsninger for fjøs og industribygg slik at du kan redusere fyringsutgiftene på en bærekraftig måte. Det er gode støtteordninger både til landbruk og industri gjennom Innovasjon Norge og Enova.

Solfangere

Gårdsbruk har ofte driftsbygninger med store takflater som er godt egnet for egenproduksjon av solenergi. Installasjon av solfangere vil være lønnsomt, også når alternativprisen for energi er på et normalnivå. Solfangere produserer ikke strøm sånn som solceller, men lager varme i form av oppvarmet vann.

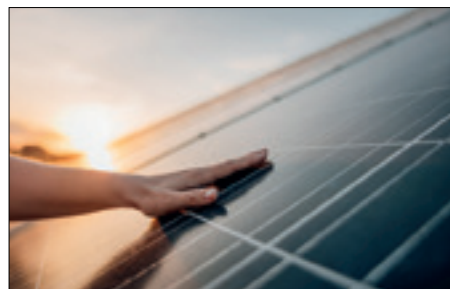
Biovarme

Med slike fyranlegg får man ett vannbårent energisystem med et stort bruksspekter for oppvarming av alle typer hus, forbruksvann og industrielle prosesser. Frøling har markedets bredeste sortiment for fyring med ved, pellets og flis, med kjeler fra 7 kW til 1500 kW.

Solcelle

Vi leverer paneler både til tak, vegg og bakkeanlegg til landbruk og industri, og har verktøy for å beregne et anlegg som gir maksimal effekt på din eiendom i forhold til solforhold. Anleggene prosjekteres og leveres ferdig montert av våre fagfolk. Fjøsssystemer er godkjent som Elvirksomhet av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Telefon 02634 fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Norsk matproduksjon skal heies fram – ikke undergraves

■ BJØRN-OLE JUUL-HANSEN ■ KLF-DIREKTØR

Med en brutal krig på europeisk jord i Ukraina, bekymringer rundt kontinentets framtidige energitilgang og raskt voksende internasjonale priser på matvarer, blir

norsk landbruks- og matindustri betydning for matsikkerheten tydeligere enn på lenge. Først og fremst nasjonalt for å sikre mat på bordet i norske hjem og jamenn litt for «omvendt harry-handlende» svensker også. I Norge, hvor nesten to tredjedeler av dyrket mark i praksis kun er egnet for gras og beiting, vil alltid animalske proteiner ha en avgjørende plass i nasjonens matsikkerhet.

Det er derfor overraskende å registrere at en del politikere i dagens situasjon tar til orde for å lempe på importvernet og svekke evnen til nasjonal matsikkerhet. På lands-møtet 24. mars vedtok Høyre nettopp det. De mente dette ville ha minimal betydning for landbruket da en lemping bare skulle gjelde noe få varer i den gode hensikt å øke konkurransen i markedet. Høyre viste til *Konkurransetilsynets Dagligvarerapport 2022*.

'Her var det mørkt, sa den blinde merra og stanga øyet i lysbryter'n», synger

Øistein Sunde i sangen Det året det var så bratt. Det er vel usikkert om han tenkte på Konkurransetilsynet eller Høyre da han skrev teksten – i så fall er han litt av en spåmann.

Konkurransetilsynet ønsker med sine foreslåtte grep i importvernet at flere aktører innenfor dagligvare og matleverandørindustrien skal strømme til og etablere seg Norge. For å få det til, holder det ikke at de kan ha litt mer kjøtt i lasagnen uten å få toll – det vil nok kreve helt andre og betydelige endringer i importvernet for animalske produkter for at dette skal skje.

Tilsynets analyse av at det er noen «småting» i importvernet som blokkerer konkurransen, som Høyre støtter seg til, er ikke lett å forstå. For det aller meste av det som omsettes i dagligvarehandelen i dag, unntatt animalske produkter, er i praksis uberørt av importvernet. Mer enn to tredjedeler av omsetningen i dagligvarehandelen påvirkes ikke, eller i liten grad, av importvernet.

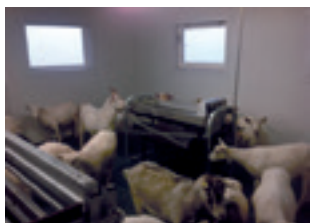
Alle 'de store' europeiske leverandørene som omsetter sine varer gjennom dagligvarehandelen er til stede i Norge. Unntatt de som er leverandører i delen av «hverdagsmat-segmentet» som faller innunder tollvernet, det vil si i all hovedsak de animalske produktene.

En av erfaringene fra Lidl's tid i Norge er viktigheten av å kunne ha med egne merkevarer på «hverdagsproduktene». De hadde med seg de aller fleste egne merkevarer på andre matområder og drikkevarer, men dette holdt ikke til å få etablert gode kunderelasjoner. Egne merkevarer på basisprodukter av melk, kjøtt og egg er vesentlig for at utenlandske kjeder skal kunne etablere seg.

Det burde være nok å gjøre for Konkurransetilsynet med å tilrettelegge for rettferdig konkurranse på like vilkår mellom aktørene som allerede er i det norske matmarkedet. De trenger ikke å komme drassende med en bortforklaring om behov for endring av importvernet. For konkurranse er viktig. Sterk konkurranse er enda bedre. Og det er fullt mulig å tilrettelegge for det selv om råvarene i produktene i hovedsak er norske.

KLF oppfordrer ansvarlige politikere til ikke å drive politikk som reduserer produksjonen og konsumet av produkter som norsk landbruk og matindustri faktisk kan produsere.

Det skal ikke tukles med importvernet nå! Såpass skylder vi framtidige generasjoner.

PLASTPLATER, DET SMARTE VALGET

Plastplater til alle formål.
PP og PE plast

- melkerom ◊ egnet til alle dyreslag
- tekniske rom ◊ upåvirket av fukt og skitt
- våtrom ◊ enkle å holde rene/vaske
- husdyrrom ◊ lette å bearbeide/montere

Stort utvalg av lagerførte varer i Norge.
Tykkelse 1,5-42 mm

-10% PÅ HEL PALL

Bergerud Gard

1735 Varteig • 918 45 004
ole@bergerud-gaard.no • www.bergerud-gaard.no

Kromat™

Ta vare
på drifta

Rett fôr til rett tid er god ressursutnyttelse!

Uansett hva slags eggproduksjon du har, gjør **Kromat Verp** det mulig å velge det optimale fôret for dyra, lommeboka og miljøet!

Kromat Verp er basert på mest mulig norske råvarer og har en sammensetning som gir god fôrutnyttelse og god økonomi.

Riktig fôr til riktig tid

- Reduserer ammoniakkbelastningen i husdyrrømmet
- Bedrer strøkkvalitet
- Bedrer dyrehelsa
- Bedrer fôringsøkonomien

Felleskjøpet

Ta vare på jorda, dyra og framtida

– Det er ikke rom for cowboyer

Kyllingbonde Snorre Hellesvik er imponert over hvor raskt Norsk Kylling har gått fra å ha verstingstempel til å bli en internasjonal ledestjerne for dyrevelferd og innovasjon. – De har bidratt til kulturendring i hele bransjen og dermed gitt både kyllingene og oss bønder en bedre hverdag, sier Hellesvik.

Hellesvik og kona begynte med kyllingproduksjon i Meldal på starten av 2000-tallet. På den tida hadde bransjen et rufsete rykte. Dyrevelferd og bærekraft sto ikke øverst på agendaen.

– Forskjellen fra da til nå er som natt og dag. Du ser det på kyllingene. De er mer vitale, livlige og har mer personlighet. Dødeligheten er mye lavere. Det gjør det også artigere for oss bønder å gå i fjøset. Trivselen til både kyllingene og oss bønder er noe helt annet enn hva den var, sier Hellesvik.

Snuoperasjon

Hilde Talseth, direktør for bærekraftig innovasjon i Norsk Kylling, er stolt av hvordan de har klart å endre måten de produserer kylling på. Med Reitangruppen i ryggen har de vært gjennom en krevende snuoperasjon som har involvert mange ledd.

Norsk Kyllings overgang til Hubbard-fugler i 2018 blir omtalt som en revolusjon innen fjørfebransjen. Dødeligheten sank, dyrevelferden økte og økonomien ble bedre. FOTO: ROY STRØMSNES / STRØMSNES RØE

Kyllingbonde Snorre Hellesvik foran det ene av to ECC-sertifiserte fjøs i Meldal i Trøndelag.

FOTO: ROY STRØMSNES / STRØMSNES RØE

– I starten brukte vi mye tid på å forstå bonden og på å bygge tillit ute hos bonden. Vi jobbet også tett med dyrevernsalliansen for å lære av hverandre. Når vi involverte dem, fikk vi et felles eierskap til hvorfor vi gjør dette, sier hun.

I dag er situasjonen snudd på hodet. Norsk Kylling har satt seg som mål å skape verdens

beste verdikjede. De var først i verden til å legge om all produksjon til den internasjonale dyrevelferdsstandarden ECC, som er utviklet og støttet av dyrevernsorganisasjoner i hele verden. I 2021 satte de ny miljøstandard innen global næringsmiddelindustri med sitt nye, klimanøytrale slakteri og viderefedlingsanlegg på Orkanger i Trøndelag.

i denne bransjen lenger

Fra Ross til Hubbard

Ett av de viktigste og kanskje mest kontroversielle grepene kom i 2018, da Norsk Kylling besluttet å endre kyllingrase fra Ross til Hubbard. Det fikk de ikke umiddelbart applaus for, ifølge Talseth. Hubbard vokser saktere, og kritiske røster mente dessuten at denne rasen hadde et høyere klimaavtrykk.

Kritikken stilnet derimot raskt da overgangen til Hubbard viste seg å være en brak-suksess. Endringen ga betydelig bedre dyrevelferd, økt bærekraft og sterkere økonomi for bonden. Dyrevernalliansen gikk så langt som å kalle det en «revolusjon i landbruks-Norge og for forbrukeren». Hubbard-fuglene har naturlig god helse og lever lengre, mer aktive liv. Dødeligheten er redusert med 40 prosent i fjøs og nesten 70 prosent under transport.

Ikke sterkere enn det svakeste leddet

Norsk Kylling har med dette tatt regi på hele verdikjeden fra ruging og klekking, til slakting, pakking og distribusjon.

– Vi er ikke sterkere enn det svakeste leddet. Derfor må vi se på hele næringskjeden. Hvis en bonde har problemer, da må vi være med å finne løsningen. Vi må sørge for at bøndene får anledning til å investere i fram-

tida, og at de får rom til å utvikle seg og skape verdi for seg selv og lokalsamfunnet, sier Talseth.

Som natt og dag

Dette støttes av Hellesvik.

Han er en av de som i starten var skeptiske til Norsk Kyllings enorme omstillingsprosjekt.

– Vi bønder er gjerne litt konservative og med en iboende skepsis. Vi var for eksempel usikre på hva som ville skje når Reitangruppen gikk inn på eiersida. Da tenkte vi at «nå kommer stor-kapitalismen og presser prisene sånn at marginene våre blir mindre», forteller han.

Slik gikk det ikke. Det nye regimet, inkludert overgangen til Hubbard, som Hellesvik også var spent på, viste seg å føre til en ny og bedre hverdag både for kyllingene og bøndene. Før kunne ikke han og kona leve av dette. Det kan de nå.

– De siste fem årene har vært en eneste stor opptur. Vi har investert 25 millioner på utvidelse av bruket. Det hadde vi aldri fått med oss banken på, hadde det ikke vært for at vi har en seriøs aktør som Norsk Kylling i ryggen. Det er ikke rom for cowboyer i denne bransjen lenger, sier han.

– KLF er en verdifull støttespiller

Bjørn-Ole Juul-Hansen, administrerende direktør i KLF, er dypt imponert over måten Norsk Kylling har bidratt til verdiskaping i fjørfeindustrien.

– De har gjort enorme investeringer i bærekraft og innovasjon og bidrar dermed til å ta bransjen inn i en bærekraftig framtid. Vi er stolte av å ha medlemsbedrifter som går i front for dyrevelferd, samarbeid og lokal verdiskaping, sier Juul-Hansen.

– KLF var avgjørende for dyrevelferdsprogrammet som kom i 2014. De snakker på vegne av hele bransjen, belyser utfordringer og løfter dem opp på agendaen. Dette er viktig fordi vi har behov for å dele beste praksis og erfaringer. Dersom én enkelt aktør har dårlig omdømme, så rammer det bransjen som helhet. Tilsvarende, når en bedrift gjør det bra, så er det bra for hele næringen, sier hun.

Selv om Norsk Kylling har tatt sjumilssteg, er Talseth klar på at jobben ikke er ferdig. Det er fortsatt rom for forbedring, og dyrevelferd står fortsatt øverst på agendaen i årene som kommer.

– Vårt ubrytelige prinsipp er at vi aldri vil kompromisse på dyrevelferd, avslutter hun. ■■■

Bonde Snorre Hellesvik og Hilde Talseth i Norsk Kylling har et nært samarbeid.

FOTO: ROY STRØMSNES / STRØMSNES RØE

Fjøsene til Snorre Hellesvik rommer om lag 25 000 kyllinger og blir snart oppgradert til å drives med solenergi.

Nortura innfører ekstra trekk for å sikre resultatet

Fra mandag 10. april innførte Nortura et trekk på 20 øre pr. kg kjøtt og 10 øre pr. kg egg fra sine eiere, norske bønder.

I et brev til eierne, som ble sendt ut rett før påske, skriver styreleder Trine Hasvang Vaag at Nortura er nødt til å levere et positivt resultat i år.

I brevet, som Landbruk24 har fått tilgang til, vises det til at det er satt i gang tiltak som skal redusere kostnadene med 400 millioner kroner, men at det er usikkerhet knyttet til salgsutviklingen framover.

Krevende prosess

– Som et ekstratiltak for å sikre resultatet, har derfor styret vedtatt å legge inn et ekstra trekk i nettonoteringen på 20 øre pr. kg slakt og 10 øre pr. kg egg, fra 10. april. Vi vet at

som husdyrprodusenter har vi behov for disse pengene på egen gård. Men vi er også eiere, og som eiere må vi bidra for å sikre selskapet vårt. Vi vet at det å hente inn ny kapital i et samvirke kan være en krevende prosess, ikke minst fordi andelsinnskuddet ikke skiller på om du har stort eller lite volum i produksjonen din, skriver Hasvang Vaag i brevet.

Ekstra bidrag

Hun presiserer at i kretsmøterunden var budskapet fra mange eiere at vi ikke må «kvie» oss for å gå til eierne og be om penger hvis det blir nødvendig.

– Det er gode signaler å få, men vi ønsker ikke å gjøre det for det eventuelt er nødvendig. Derfor velger vi heller å ta et lite pristrekk fra oss alle nå, som et ekstra bidrag for å sikre resultatet i 2023.

Fatland betaler mer

Samtidig som Nortura innfører ekstra trekk for bonden, forbedrer Fatland leveringsbetingelsene til sine bønder.

Selskapet økte betalingen til bonden både for svin og storfe fra 11. april 2023. Fatland Ekstra Smågris vil øke med ti kroner, det samme vil Kombitillegget. For storfe økes puljetillegget på pulje som gjelder 14 og flere med 20 øre pr. kilo. Pulje 6–10 og 11–13 øker med 15 øre pr. kilo. ■■■

KVALITETSEGG FRA FRITTGÅENDE HØNER!

Toten Eggpakkeris produsenter er familiedrevne gårder med nærhet til hønene. De følger felles krav til hønsehusets standard, renhold, vannkvalitet, ventilasjon, temperatur og smittekontroll. Flere har tilpasset økologisk produksjon. Hønene spiser vår egenutviklede forblanding, og eggene har kort vei til pakkeriet. Vi har full kontroll på det enkelte egg, fra høna og frem til forbruker.

**Kontakt oss på tlf. 61 16 21 50
eller toten@totenegg.no**

Nye Gudbrandsdal slakteri: Grilstad trakk seg fra byggingen

Styret i Grilstad har besluttet å ikke delta videre i samarbeidet om å etablere et nytt slakteri på Otta.

– Betydelig økte investeringskostnader og nedgang i forbruket av rødt kjøtt gjør at risikoen blir for stor for oss, sier konsernsjef Jørgen Nicolay Wiig (bildet).

Grilstad kom inn på eiersiden i selskapet i januar 2022 etter at Fatland trakk seg fra prosjektet. Sammen med Jæder, fire kommuner og flere lokale bønder var planen å etablere et framtidsrettet anlegg for slakting, skjæring og foredling av storfe og småfe på Otta.

Usikre tider for bransjen

Høyere investeringskostnader, økte strømpriser og nedgang i forbruk av rødt kjøtt har ført til at Grilstad ikke lenger ønsker å øke

kapasiteten i sektoren. I tillegg har endringer i råvaremarkedet, økonomisk usikkerhet i kjøttbransjen og krig i Ukraina ført til svært usikre rammebetingelser.

– Beslutningen fra styret er tatt ut fra en helhetsvurdering. Slik situasjonen er nå må vi prioritere å videreutvikle de virksomhetene vi har rundt om i landet sier Wiig.

Konsernsjef Jørgen Nicolay Wiig forstår at mange nå er skuffet.

– Alle partnerne, inkludert oss i Grilstad, hadde store ambisjoner om å få til dette. Det er et flott prosjekt som betyr mye for mange i lokalsamfunnet. Dessverre har forutsetningene endret seg så mye at vi ikke ønsker å være med videre, sier Wiig.

Håper å finne gode løsninger

Grilstad er fortsatt inne på eiersiden i Gudbrandsdal Slakteri. Hva som skjer videre, er foreløpig uavklart.

– Det er for tidlig å si noe om hva dette betyr for realisering av slakteriet.

Nå er vi opptatt av å fortsette den gode dialogen med partnerne våre, så vi kan finne gode løsninger for veien videre, sier Wiig. ■■■

ER DET IKKE PÅ TIDE Å BLI SELVFORSYNT MED ENERGI?

GreenFarm anlegg for større bruk

Telemarksreaktoren for mindre bruk

Nå kan du produsere din egen **strøm** og **biogjødsel**, samtidig som du reduserer klimagassutslipp. Nordisk Biogass har det du trenger, om du driver stort eller smått.

Kontakt Torgeir Straand: Tlf.: 906 57 267 post@nbgass.no www.nbgass.no

Ønsker redusert inntektsgap og mer penger til dyrevelferd og klima

I uttalelsen i forkant av årets jordbruksoppgjør, ber KLF avtalepartene om å øke satsingen på, og finansiering av fellesløsninger i landbruket og verdikjeden for norsk mat.

– Det er flere bransjeovergrepene problemstillinger som må løses i felleskap på en hensiktsmessig måte, om vi skal oppnå framgang. Behovet for å trygge landbruket, og at arbeidet med å tette inntektsgapet i denne storingsperioden, er stort. KLF har tidligere gitt full tilslutning til punktet i Hurdalserklæringen om å «Legge fram ein forpliktande og tidfesta plan for å tette inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet», poengterer KLF-direktør Bjørn-Ole Juul-Hansen.

Klimaarbeidet må løftes

Den offentlige diskusjonen i etterkant av framleggelsen av Grytten-utvalgets innstilling, har etter KLFs syn ikke bidratt til ro i dette spørsmålet. KLF oppfordrer derfor regjeringen i sitt tilbud å legge frem det økonomisk innhold i, og den tempomessige framdrift av planen som skal lede fram til jamstilte inntekter med andre.

– Arbeidet med god dyrevelferd er en av disse. Den må være systematisk og godt for

alle dyreslag for at landbruket skal beholde et godt omdømme i samfunnet. Også klimaarbeidet må løftes tydeligere fram. KLF mener avtalepartene i år bør prioritere å få på plass økonomiske stimuli som gjør det lønnsomt for bøndene å ta i bruk kalkulatoren uavhengig om det må gjennomføres tiltak på gården eller ikke. Bare det at langt flere bønder gir samtykke, vil kraftig styrke kalkulatorens relevanser for alle målgrupper som er ute etter klimatall fra landbruksproduksjonen. Stimuli kan gis enten i form av tilskudd eller som redusert bunnfradrag, sier Juul-Hansen

Konkurransulempe

KLF minner i uttalelsen avtalepartene om at organisasjonen er svært opptatt av å bidra til balanse i markedene for kjøtt og egg. Begrunnelsen er enkel; god balanse gir de beste inntektsmulighetene for bøndene samtidig som det gir minst konkurransevridding mellom aktørene i markedet. Over- eller underskuddssituasjonen medfører alltid, i sum, en konkurranseulempe for den private bransjen.

KLF forventer derfor også at dersom avtalepartene igangsettes prosjekter eller arbeidsgrupper for å jobbe med markedsregulering eller tilskuddsspørsmål, inviteres inn i dette arbeidet som fullverdig representanter.

Stor usikkerhet

– I og med at det ikke lenger er målpris på kjøtt eller egg, har heller ikke avtalepartene noen innflytelse over hva disse bør, skal eller kan være. KLF har derfor valgt å formidle til partene at det hersker stor usikkerhet i bransjen når det gjelder forbrukernes kjøpsvilje og dermed markedsituasjonen framover. I industriedet har kostnadsveksten vært voldsom i løpet av den siste toårs-perioden med PGE-økninger varierende fra 15 til 25 prosent. For viktige sorteringer/-stykningsdeler er prisveksten i samme periode helt opp mot 45 prosent. Dersom det legges til grunn at markedet skal stå for en betydelig del av inntekstveksten, spesielt for de drøvtyggende husdyrslagene gjennom økte priser, kan det etter KLFs vurdering fort lede til betydelig redusert volum i salget. For å lykkes med å styrke bøndenes inntekter, må en vesentlig del av forbedringen komme som økte tilskudd eller kostnadsreducerende tiltak, mener KLF-direktøren.

Avhengighet

Han minner om at alle ledd i verdikjeden for norsk mat er avhengige av hverandre. Slakte- og foredlingsleddet har imidlertid ikke en egen stemme inn i forhandlingene når de pågår. Avtalepartene oppfordres derfor til å ta innover seg de interesser, muligheter og utfordringer også denne delen av verdikjeden har når de møtes til jordbruksforhandlingene 23/24.

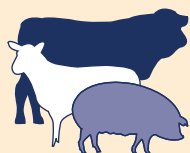
LUSTRENSKAP/STREIF

Velkommen til Agrisjå 2023

25.-27. august

Vi inviterer våre leverandører til
serveringsteltet vårt,
hvor det blir påspandert mat og drikke...
og du får litt tid til å hvile slitne messeføtter!

SLAKTHUSET

EIDSMO DULLUM AS

Gjødselseparering bidrar til mer bærekraftig gårdsdrift

For den unge bonden Fredrik Knipenberg i Levanger, har separering av gjødsel bidratt til å få orden på gjødsel-logistikken på gården hans. Men ikke bare det: Knipenberg sparer betydelige mengder diesel som følge av mer konsentrert og effektiv utkjøring av gjødsel.

■ PER A. SLEIPNES

I et landbruk med stadig større fokus på klima og bærekraft, er alle tiltak som kan redusere forurensende utslipp på gården gull verdt. Så også for Fredrik Knipenberg som både driver melk- og kjøttproduksjon. Hver måned separerer han ut store mengder tørr fraksjon fra møkka, noe som gjør at han får betydelig mye bedre plass i gjødselkjelleren.

Mer målrettet

– Før vi skaffet oss gjødselseparator, brukte vi mye tid og diesel på å få rørt opp møkka. Uansett hvor mye vi rørte, var konsistensen tykk og lite håndterlig. Nå som vi separerer den tørre og den bløte fraksjonen, kan vi gjødsle mer effektivt og målrettet. Det betyr bedre utnyttelse av næringsstoffene og bedre logistikk på alle måter, fastslår Fredrik Knipenberg som leverer melk til Tine og slaktedyr til Midt-Norge Slakteri.

Begrenset plass

Han har rundt 2500 kubikkmeter møkk som skal ut på jordene et par ganger pr. år. Klingenberg har anskaffet seg en såkalt mobil separator som han også leier ut til andre bønder i området. I likhet med bønder flest, merker Levanger-bonden at gjødselkjelleren har begrenset plass. Særlig om det er mye strø og halm blandet opp i gjødsla. Rett og slett et plassproblem for mange bønder. Slik sett kan en gjødselseparator fungere som et alternativ til store og utvidede gjødselkjellere.

– Hovedårsaken til at bønder anskaffer gjødselseparator, er at de har problemer med å få rørt opp gjødsla, fastslår Fredrik Knipenberg.

Mer bærekraftig

– I stedet for å utvide lagerkapasiteten, bestemte vi oss for å investere i separator. Det har vi ikke angret på i etterkant. Det blir enklere å spre og også mindre kjøring av vann som vi tidligere måtte blande inn i gjødsla. Hvor mye vi sparer i direkte kostnader har jeg ikke fullgod oversikt over, men jeg opplever at vi driver på en langt mer bærekraftig og ikke minst effektiv måte, forklarer den aktive Levanger-bonden.

1300 mål

Han overtok farsgården for to år siden etter at hans far ble alvorlig syk. Ja, han ble nærmest kastet inn i gårdsdriften. Selv er han snekker av yrke og har kun praktisk erfaring fra gårdsdrift. Han disponerer til sammen 1300 mål og omsetter årlig for 8,5 millioner kroner. En vel-drevet og relativt stor gård med andre ord. Investeringen i gjødselseparator var på rundt 700 000 kroner.

Dette er en gjødselseparator som altså gjør det enklere for mange bønder i forbindelse med spredning av naturgjødsel.

Kostbart, men nødvendig utstyr for mange bønder.

Jordforbedringsmiddel

Et annet viktig poeng med separering av gjødsel er at den tørre fraksjonen kan benyttes til biogassproduksjon. Innholdet av plantetilgjengelig nitrogen (uorganisk) i den flytende fraksjonen er dessuten høyt, samtidig som fosforinnholdet er lavt.

– Hvis den faste fraksjonen ikke skal brukes til strø, kan den brukes som gjødsel og jordforbedringsmiddel. Det reduserte volumet gir billigere transport. Den faste fraksjonen kan lagres ute i påvente av bruk. Den kan også brukes til produksjon av jordforbedringsprodukter eller forbrennes i forbrenningsanlegg.

Lager-reduksjon

Det er firmaet EuroPRO AS som har levert utstyret til Fredrik Knipenberget og firmaet

har til nå solgt rundt 25 slike store mobile anlegg til norske bønder.

– I dag blir bønder i stor grad målt på utslipp og derfor blir det stadig viktigere å drive virksomheten på en miljøriktig måte. Ved bruk av gjødselseparator oppnås en lagerreduksjon på mellom 15 og 20 prosent. Man slipper dessuten vanntilsetning for høy gjødselvirkning. Dermed reduseres transportkostnadene og også fosforinnholdet i blautgjødsel.

Den flytende fraksjonen fra gjødselsepareringen egner seg svært godt til lokal spredning på eng og med slangesystem. Ved spredning på eng er det en fordel at fiberdelen i gjødsel er fjernet og en får større gjødsel-effekt uten å måtte tilsette vann, forklarer Frank Arntsen i EuroPRO,

Han legger til at de mobile separatorenheter er perfekte i nabosamarbeid eller kan brukes til leie-separering hos andre bønder.

Unngår fosforoverskudd

Hovedårsaken til at bønder anskaffer gjødselseparator, er at de har problemer med å få rørt opp gjødsel. Bieffekten er bedre utnyttelse av næringsstoffene. Nitrogenet blir stort sett igjen i den blaute fraksjonen, mens fosfor og kalium blir igjen i den tørre fraksjonen. Mange husdyrbønder har fosforoverskudd i nærheten av fjøset og fosforunderskudd på jordene lenger fra gården. Ved å spre den tørre fraksjonen på jordene lengst fra gården, unngår man fosforoverskudd nær fjøset, samtidig som den tørre fraksjonen fungerer som verdifull jordforbedring på mer fosforfattige skifter. Den blaute delen av gjødsel har en konsistens som gjør at den enkelt kan spres i vekstsesongen. Spredning i vekstsesongen frigir tid i de mest hektiske periodene, samtidig som plantene kan utnytte næringsstoffene bedre.

– *Hva kan du si om innsparing og kostnads-kutt knyttet til denne type separering.*

– En kunde i Nordland som har anskaffet separator kjørte tidligere til sammen 60 mil med traktor for å tømme kjelleren på 1000 kubikk med ammekugjødsel. I tillegg brukte han traktor til å blande gjødselen. Det gir et godt bilde av logistikkomfanget og ikke minst forbruket av diesel til traktorbruk, fastslår Frank Arntsen. ■■■

Tekniske data om gjødselseparering

- Skiller blautgjødsel i fiberfraksjon (15–20 prosent) og flytende fraksjon (80–85 prosent)
- Fiberfraksjonen har tørrstoffinnhold på 25–38 prosent (justeres på maskinen)
- Fiberfraksjonen har mye fosfor (60–90 prosent av totalfosfor i gjødsel havner i fiberfraksjonen) og organisk nitrogen
- Flytende fraksjon har tørrstoffinnhold på to til tre prosent og har mye uorganisk nitrogen og kalium

Praktiske tips ved dyr gjødsel

Mineralgjødsel er den største enkeltkostnaden i engdyrkinga. For mange er denne utgiften mer enn fordoblet sammenliknet med 2021. Dette gjør at du må bruke næringsstoffene der de mest uttelling.

■ SVEIN LYSESTØL ■ NLR AGDER

Hvor er det største potensialet for å spare penger på «feil» gjødsling? Det er velkjent at rett pH er avgjørende for blant annet god næringsutnyttelse av mineralgjødsel. Det har knapt noen gang vært dyrere å gjødsle seg til høy avling på lav pH. Vi erfarer at mange bønder har økt oppmerksomheten om dette nå, og på mange av brukene så øker vi ambisjonen for hva som er akseptabel pH.

Dyrt å «sikre seg»

Det er dyrest å gjødsle til full avling der du har et dårlig grasdekke, dårlig drenering og lav kalktilstand. Eller der du ikke har behov for den avlingsmengden du gjødsler for, særlig på beiter. Det er vel anvendt tidsbruk å vurdere avlingspotensialet ditt, gjerne i dialog med en rådgiver. Det kan være mye penger å spare, og særlig ved lite bruk av husdyrgjødsel. Det er også svært kostbart å over-

gjødsle med hensyn til kalium og fosfor. Du bør avveie ordentlig om det er behov for de dyreste gjødselslagene, som f.eks. 18-3-15. Likedan har mange hatt tradisjon for å gi en fullgjødsel i tillegg til betydelige mengder husdyrgjødsel, for å være sikker. Også dette bør du avveie med tanke på de økte kostnadene. Det er betydelig dyrere å «sikre» seg i dag enn det var for bare to år siden.

Du bør også huske å gjødsle snart etter slått. Ved for sen gjødsling vil i praksis noe av vekstpotensialet være tapt, ved at en del av gjødselmengden ikke vil komme planten til gode. Ved for sen gjødsling bør heller gjødselmengden reduseres.

Muligheter med ny gjødseltype NPK 27-2-4

NPK 27-2-4 var et nytt tilskudd på gjødselfronten i fjor høst. Denne kom inn etter at

produksjonen av nitrogengjødsel stoppet litt opp i fjor sommer. NPK 27-2-4 er svært aktuell til bruk som har knapt med husdyrgjødsel. Som en tommelfingerregel kan du for eksempel kutte et halvt tonn husdyrgjødsel pr. dekar og opprettholde kalium og fosforsyningen. En annen effekt kan være at du ved bruk av denne gjødsel kan redusere transportkostnadene til husdyrgjødsel på litt lenger kjøring. Ved å redusere et halvt tonn husdyrgjødsel pr. dekar, vil transportøkonomien i husdyrgjødselkjøring bli bedre, og du kan kjøre gjødsel litt lenger med bedre økonomisk resultat.

En faktor med den nye NPK-typen er at du på bruk med mye husdyrgjødsel, kan komme opp i en situasjon med betydelige kaliumoverskudd. Det er særlig viktig da å sikre god magnesiumforsyning i jorda, samt å følge med på fôrprover for å kunne demme opp for melkefeber.

Driftige bønder skaper de beste råvarene. Det betaler vi godt for.

Prima Jæren er stolte over å levere det ypperste norske kjøttprodusenter kan produsere. Å alltid tilby kun det beste er en edel kunst, og vi klarer det med hjelp fra våre dyktige underleverandører. Vi legger mye tid og krefter i å samarbeide med kvalitetsbevisste gårdseiere, og Norges beste kjøttprodusenter finner man på Vestlandet. Dette er et frieri til kremen av lokale bønder: Saueholdere! Storfeprodusenter! Griserøktere!

Stadig nye kunder oppdager våre fantastiske råvarer, og gleden rundt middagsbordet skal komme bonden til gode. Vi belønner kvalitet. Ikke bare med gode ord, men med klingende mynt.

Prima Slakt as har vært best på totaløkonomi for bonden de siste ti årene, og slik vil det alltid være. Bli med på laget, og kontakt oss i dag:

Tilførselsleder Gris.
Leidulf Sigmundstad
452 878 30 • leidulf.sigmundstad@prima.as

Tilførselsleder Småfe.
Leif Håkon Korsbø
928 28 420 • leif@prima.as

Tilførselsleder Storfe.
Siri Kvam Haugland
928 85 919 • siri.haugland@prima.as

Utnyttning av husdyrgjødsel

God utnyttelse av husdyrgjødsel er på sett og vis alfa og omega når det kommer til god utnyttelse av innsatsfaktorene i grovfôr dyrkinga. For best utnyttelse av nitrogenet i husdyrgjødsel, er det en fordel at hovedmengden kommer på jordet tidlig i sesongen. Jo seinere gjødsla spres i sesongen, dess mindre blir det organisk bundne nitrogenet tilgjengelig i vekstsesongen. Det er likevel viktig å påpeke at du ikke bør dreie det for langt i retning husdyrgjødsel på våren. Porsjoner ut næringsstoffene etter hvert som de blir brukt av planten, for eksempel for å unngå utvasking, eventuelt luksusopptak av kalium. Det er også vesentlig å få tilført svovel gjennom mineralgjødsla, særlig på våren. Stadig flere vurderer å kjøpe utstyr for miljøvennlig husdyrgjødselspredning. Lønnsomheten i dette er økende, selv for mindre produksjoner. For det første har en gode årlige støtteordninger i RMP i Agder. For det andre vil økt mineralgjødselpris gjøre det enda viktigere med god utnyttelse av husdyrgjødsel.

Kløver og andre belgvekster

Er det god etablering av kløver, kan du oppnå høye avlinger med redusert mineralgjødselbruk. På våren bør du vurdere hvor stor

kløveretablering er, så du kan velge redusert gjødsling i forhold til dette. Nitrogenfiksering vil kunne kompensere for flere kg N, alt avhengig av kløverdekninga, forholdene. Redusert nitrogengjødsling vil legge forholdene til rette for å beholde kløveren i enga. Effekten av kløver kan variere, men en tommelfingerregel er at nitrogengjødselbehovet reduseres med tre kilo nitrogen pr. dekar pr. ti prosent økning av kløver i enga. Nitrogenfiksering er mer aktiv ved høy temperatur på sommeren, enn når det er kaldt på våren.

Det er også interessant å redusere gjenleggskostnadene ved å bruke erter. Såvare- og gjødselkostnaden er mer enn 200 kr lavere enn for gjenlegg med bygg eller havre som dekkvekst. Det er imidlertid høyere plantevernkostnader, og erter er mer kravstore med hensyn til kalktilstand og næringsinnhold i jorda, samt såtidspunkt. Det er også prøvd ut åkerbønner som dekkvekst. Våre forsøk har vist gode avlingstall og bra proteinnivå. En av ulempene med åkerbønner er svært høy frøkostnad.

Sats på våren

Det er normalt fornuftig å satse på optimal avling på våren. Når du gjødsler i april-mai,

vet du lite eller ingenting om hvordan årets sesong blir. Å redusere gjødslingen er noe du kan vurdere utover sesongen, i lys av eget behov for fôr og fôrpris. En eventuell tilpasning er delgjødsling. Dette innebærer at du på normalt gjødslingstidspunkt gir en redusert mengde mineralgjødsel, og ved et seinere tidspunkt gir resten av behovet – dersom forholdene ligger til rette for fullt utbytte av resten av gjødselmengden. Ulempen kan være at det kan være forsommer-tørk, og krevende å få gjort gjødsla oppløst på den aktuelle tida.

Uansett så er det viktig å gjøre som Bjørnstjerne Bjørnson skriver: «Jeg velger meg april – i den blir somren til.» ■■■

FLINGK SHC 1450 HALMBLÅSER

Spesialbygget for bruk på mindre front-, kompakt og teleskoplastere!

NYHET!

- Vekt kun 700 - 720 kg
- Oljebehov fra kun 35 liter pr. minutt
- Firkantballer opp til 120x120x145 cm
- Rundballer opp til Ø 150 cm
- Blåselengde opp til 14 meter
- 275° roterende utkast (R modell)
- Elektrisk høydejustering på utkast
- Elektrisk styrekonsoll er standard
- Frihjul på vifte
- Steinfelle
- Kun et dobbeltvirkende uttak kreves

Maskiner fra nederlandske Flingk har en fantastisk kvalitet, og vi gir nå derfor hele tre års garanti.

Innovative solutions for efficient work
ARA MASKIN AS
www.aramaskin.no

Se mer på vår hjemmeside www.aramaskin.no

RING 69 19 90 99

God kombinasjon: – Nødslakter og ammekuprodusent

Han kombinerer ammeku-produksjon i Sel med jobb som nødslakter i Gudbrandsdalen. Den kombinasjonen fungerer utmerket for Fatland-produzent Jan Ingar Formo.

■ PER A. SLEIPNES

Formo hadde i 23 år jobbet på Nortura-slakteriet på Otta, da det ble lagt ned. Først som kjøttkjærer og de siste årene på innkjøp. I tillegg til jobben på slakteriet, drev han gård med kombinert kjøttfe- og korn/gressproduksjon. Etter nedleggelsen av Otta-slakteriet, leverte han i en kort periode til Nordfjord Kjøtt, men ble etter hvert permanent Fatland-produzent i kjølvannet av nedleggelsen.

Viktig service

– Da jeg spilte inn behovet for en velfungerende nødslakt-ordning i privat regi her i regionen, tente Fatland nærmest umiddelbart på ideen. Nå ligger det an til at det snart blir to biler som kan rykke ut og hjelpe bønder som trenger hjelp til nødslaktning av dyr på gården. Det er en veldig viktig service og ikke minst betryggende for bønder som er opptatt av å ivareta dyrevelferden, sier Jan Ingar Formo.

Stort område

Han dekker et nokså stort område med sin bil. Det vil i praksis si Fatland-bønder fra Lillehammer i sør til Dovre i nord. Formo presiserer at også bønder som leverer til andre slakterier får hjelp om de trenger det, men det er til Fatland Oslo eller Røros Slakteri de slaktede dyrene sendes.

Travel periode nå

– *Hvor ofte er du i sving i løpet av en uke med tanke på nødslaktning?*

– Det varierer veldig fra årstid til årstid. Akkurat nå er vi inne i årets kanskje mest travle periode med mange kalvinger. På sommeren er det travelt som følge av mange beinbrudd på kyr og okser som går ute. Det meste av dyrene som blir nødslaktet går til Fatland Oslo. Jeg vet bønder i hele Gudbrandsdalen setter pris på denne servicen og jeg er glad Fatland har opprettholdt ordningen, selv om de ikke ble med på satsingen på nytt slakteri på Otta.

– Synd for regionen

– *Ja, hva tenker du om at det nå ser mørkt ut for dette prosjektet etter at Grilstad har trukket seg ut?*

– Det vil jeg egentlig ikke ha så mye mening om. Men det er selvsagt synd for regionen at de arbeidsplassene som var forespeilet på det nye slakteriet, nå synes å ikke være innen rekkevidde. Jeg vet det er mange bønder i Gudbrandsdalen som hadde håpet på dette prosjektet, påpeker Jan Ingar Formo.

950 mål

Gården hans består av 30 morder av rasen Simmental. Han disponerer til sammen 950 mål og forpakter en gård i Otta-området med tanke på denne produksjonen. De rundt 30 kalvene og kvigene som fødes

Dette er nødslaktbilen til Jan Ingar Formo.

⤴
Sel-bonden kombinerer ammekuproduksjon med jobb som nødslakter i Gudbrandsdalen.

hvert år, sendes til Biffringen AS som er et samarbeid mellom fire bønder i området. Tre av disse bøndene leverer dyr til Fatland. I Biffringen dreier det seg om full oppfôring før slakting,

Etablerte aksjeselskap

– Vi startet dette aksjeselskapet for fire år siden og det er en fin måte å samarbeide på. En form for samdrift, med andre ord. Inntjeningen har gått sakte men sikkert oppover, men vi har ennå ikke tatt ut lønn fra selskapet. Til sammen 80 dyr inngår i Biffringen og vi har på sikt stor tro på prosjektet, understreker den driftige Otta-bonden. ■■■

I Biffringen som Jan Ingar Formo er medier i, dreier det seg om full oppfôring før slakting. >>

Nortura gikk i minus for aller første gang

For første gang siden etableringen i 2006, har Norturas årsresultat røde tall. Underskuddet ble i 2022 på nær 360 millioner kroner. I 2021 hadde selskapet et overskudd på rundt 170 millioner kroner.

I en pressemelding Nortura-ledelsen har sendt ut, blir underskuddet i stor grad forklart med økt svenskehandel, dyrere strøm og dårlig grillsommer. Men ser man nærmere på regnskapstallene for fjoråret, viser disse at Norturas eiere, det vil si alle bønder som leverer dyr for slaktning, har fått en ekstrabetaling på godt og vel 588 millioner kroner, eller det som i regnskapet kalles «Ytelse utover nettonotering uten innfrakt og nødsakt, inkl. etterbetaling».

Overkant ivrig

Norturas eiere har etter alt å dømme valgt å ta ut så mye av verdiskapingen i selskapet at bedriften sliter ekstra mye nå. Som eiere av bedriften har de et særlig ansvar for å tilrettelegge slik at bedriften er konkurransedyktig, samtidig som det utvikles en robust økonomi. Da norske bønder hadde stort behov for å øke inntektene sine i 2022, responderte både Nortura og de private slakteriene med å løfte sine utbetalingspriser. Omfanget av underskuddet i Norturas regnskap og størrelsen på «ekstrabetalingen» til eierne, viser at selskapet har vært i overkant ivrig med å gi penger videre til eierne før pengene er hentet inn fra markedet.

Omsetningsvekst

Det svake resultatet kommer nemlig til tross for at salget økte kraftig i fjor. Omsetningen til Nortura endte i 2022 på 28,4 milliarder kroner. Det er en oppgang på 1,8 milliarder fra 2021. Til tross for veksten ender altså resultatet i et historisk underskudd.

Nå varsler Nortura-ledelsen kraftfulle tiltak for å snu trenden. Resultatfallet fører til at Nortura iverksetter forbedringstiltak på i størrelsesorden 400 millioner kroner.

Utenforliggende forhold

– Til tross for høy omsetningsvekst, svekkes resultatet for 2022 kraftig som følge av ekstraordinært sterk kostnadsvekst for viktige innsatsfaktorer og fall i salget til dagligvarebutikker. Den historiske prisveksten på strøm, transport og andre innsatsfaktorer, kombinert med et større fall i salget ut fra landets dagligvarebutikker enn ventet, har gitt kraftig nedgang i resultatet. Selv om store deler av resultatvekkelsen skyldes utenforliggende forhold, er det ingen vei utenom at selskapet må gjennomføre kraftfulle sparetil-

tak for å sikre at situasjonen snus raskt, sier konsernsjef Anne Marit Panengstuen i en kommentar.

Mange mister jobben

Hun peker dessuten på en dårlig grillsommer, sen oppstart av lammesongen og sviktende julesalg som viktige faktorer i forbindelse med resultatvikten..

– Det er vanskelig å si hvor mange som vil miste jobben. Etter nyttår har vi besluttet å legge ned avdelingen «Ytre salg» som har hatt førti ansatte. Men vi har også tatt grep som gir resultater raskt. Vi har for eksempel kuttet i reklamekostnader, reforhandlet avtaler med leverandører og vi har gjort forbedringer i produksjonen, sier Panengstuen.

60 prosent av de 400 millionene som skal spares inn, skal skje i løpet av de første åtte månedene i 2023. Nortura-sjefen håper å være i balanse igjen ved utgangen av året.

Anne Marit Panengstuen, konsernsjef i Nortura.

DEN STOLTE HANE VOKSER PÅ EGG OG VI SØKER STOLTE EGGPRODUSENTER

Er du eggprodusent og kan tenke deg å levere egg til oss?
Konkurransedyktige betingelser.

Ta kontakt for en uforpliktende prat:
Erik Nielsen, 472 71 270,
erik.nielsen@denstoltehane.no

Den Stolte Hane er markedsleder på kylling i Norge, og en av Norges ledende eggprodusenter. Vi utvikler, produserer, selger og markedsfører egg og kylling. Vi er en del av Scandi Standard, Nordens største kyllingprodusent med virksomheter i Sverige, Danmark, Norge, Finland og Irland. Våre sterkeste merkevarer er Den Stolte Hane, Vestfold Fugl, Kronfågel, Danpo, Ivars, Naapurin Maalaiskana, Chicky World og Manor Farm. Til sammen er vi ca. 3.000 medarbeidere og har en omsetning på nærmere åtte milliarder. Les mer på www.scandistandard.com og www.denstoltehane.no

**RØROS
KJØTT**
EN EKTE VERDISKAPER

Røroskjøtt AS og Røros Slakteri AS har en felles merkevare: Røroskjøtt. Dette mener vi er nødvendig for å styrke hele næringskjeden, fra produsent til forbruker. RØROSKJØTT er det bærende merke på alle våre produkter.

Daglig leder
Kjell Ove Oftedal:
992 42 286

Produsentkontakt
Ola Utgaard: 909 20 290

Produsentkontakt
Jan Kåre Hov:
476 00 449

Røros **Slakteri**

Veldrevet og dyrevennlig kombinertbruk i Halden

Hun representerer fjerde generasjon på familiegården Anerød i Halden, Merete Mostad. Den ærgjerrige og systematiske Fatland-produsenten er svært opptatt både av dyrevelferd og økonomisk forsvarlig drift. For fire år siden hadde hun for øvrig ubudne gjester i grisehuset.

■ PER A. SLEIPNES

Med en besetning på 60 årspurker, leverer hun rundt 850 slaktegris til slakteriet i Oslo i løpet av et normalår. Det var hennes bestefar som startet opp med gris tidlig på 70-tallet og den tradisjonen har hun videreført. Men det har altså vært virksomhet på Anerød i ytterligere to generasjoner tilbake i tid.

11 ukers puljedrift

Gården midt mellom Halden og Sarpsborg har 200 mål dyrket mark. Grisehuset er opp-

rinnelig fra 50-tallet men har blitt bygd på og modernisert en rekke ganger siden den gang. Det dreier seg om 11 ukers puljedrift på gården til Merete Mostad og at det krever mye arbeidsinnsats legger hun ikke skjul på.

– Min mann driver i betongbransjen og det meste hviler på meg når det kommer til svineholdet her på gården. Men med litt hjelp fra mine foreldre, går det greit. Mest intenst er det selvsagt i forbindelse med grisning de fire rundene dette foregår i løpet av året.

Nå har vi akkurat hatt en slik intens periode og resultatene ser du her, sier Mostad mens vi rusler rundt i grisehuset.

Mye halm i bingene

Her ser vi tilfredse griser og det er helt tydelig at grisene på Anerød gård er godt ivare tatt på alle tenkelige måter. Bingene med purker og avkom, er rene og ryddige. I de bingene som inneholder gris som i løpet noen uker skal sendes til slakteriet, boltrer

Også det visuelle er tatt godt vare på hos Merete Mostad. Dette er en av veggene i grisehuset på Anerød Gård.

1

2

3

1 Merete Mostad har et godt grep om svineholdet på Ånerød gård i Halden. **2** Grisene på Ånerød gård har mye halm å boltre seg i **3** En av to råner på Ånerud gård.

grisene seg i halm. Det bidrar selvsagt til trivsel. Det er generelt lite støy og stress i grisehuset til Mette Mostad, og det bidrar til godt arbeidsmiljø også for henne.

Og apropos stress: Mette Mostad var en av flere svinebønder som i 2019 hadde ubudne «gjester» på besøk. Det vil si dyrevernavtivistene som tok seg inn i fjøset på ulovlig vis. Det var i forbindelse med at organisasjonen Nettverk for dyrs frihet inntok flere gårder på ulovlig vis. Dette innrømmer Ånerød-bonden var en stor belastning.

Låser alle dører nå

– Vi har alltid hatt ulåste dører her på gården. Det har liksom aldri falt oss inn at noen ville ta seg inn i fjøset uten å spørre om lov. Nå er den tiden definitivt forbi. Jeg må bare innrømme at jeg ikke var klar over at aktivis-

ter hadde tatt seg inn før jeg fikk beskjed om dette fra Fatland Oslo. Heldigvis har jeg ting på stell inne i grisehuset og det var derfor lite å finne for de som tok seg inn. Men det ga meg – og gir meg fortsatt – en dårlig følelse at jeg ble utsatt for dette, forklarer Mette Mostad.

Fire millioner kroner

Hun er for øvrig den eneste Fatland-produzenten i Halden som både driver med slaktegris og smågris. Av gris i sistnevnte kategori, går ca. 1000 tilbake til slakteriet for videre distribusjon. Gården omsetter for fire millioner kroner og det aller meste av denne omsetningen i form av svinehold. Litt kornproduksjon er det også på gården, men denne har en marginal verdi sammenlignet med det gårdens 60 purker sørger for.

Godt svinemiljø i Halden

Ånerød-bonden skryter for øvrig av produksjonsmiljøet i Halden-området.

– Vi er vel rundt 20 svinebønder i Halden og omegn. De fleste er Nortura-leverandører, men også noen Furuset-producenter. Felles for all oss er at vi ser viktigheten av å kommunisere og i nødvendige situasjoner samarbeide på tvers av leveringsadresser.

– Hvorfor Fatland for deg?

– Det er vel litt tilfeldig at mine griser sendes til Fatland-anlegget i Oslo. Har egentlig bare fulgt i min fars fotspor og ser ingen grunn til å endre på rutinene i så måte. Jeg er veldig tilfreds med slakteriet og den oppfølging jeg får her. Ikke minst de dyktige dyrebilsjåførene som gjør en utrolig god og viktig jobb med tanke på dyrevelferd, sier Mostad som sammen med sin far faktisk slakter dyr til eget forbruk på gården.

Riktig fôr gir renere binger og bedre resultat

– Fôrutvikling er viktig for å tilpasse fôringa til nye avlsmål, men kompetansen i Felleskjøpet er også viktig for å løse problemer på kortere sikt.

■ KARSTEIN BRØNDBO

Det sier Furuseth-produzent Theodor Kolstad (40), som har ferske erfaringer med at det er nødvendig.

Lite sykdom

Bonden på Lie Gård dyrker også korn og åkerbønner. I tillegg tar han vakter som brannmann, er daglig leder i Nes Møkkservice DA og tar på seg leiekjøring med både slangespreder og tresker. Men mest tid bruker han i fjøset, hvor han har en konsesjonsbesetning på slaktegris. Der jobber også mor Laila Lysfoss et par økter hver dag, og hun tar seg god tid.

– Det er viktig å se, høre og lukte for å sjekke at grisen har det bra, sier den erfarne veteranen. Hun tar gjerne med seg en gris som behøver mosjon på runden i fjøset, og ber om ekstra D-vitaminer i våtfôret hvis flere griser blir stivbeinte. Fjøset har da også lite sykdom og veldig lav dødelighet. Theodor Kolstad veier alle slaktegrisene fire ganger i løpet av innsettet. Det er mye jobb, men det gir god kontroll med tilveksten, sier han.

Problemer med møkkete binger

– Vi slet med en del møkk i bingene i fjor høst. Vi syntes at grisene var mer urenlige enn de pleide, og vi reagerte på at grisene drakk og pissa mye. Vi hadde en teori om at saltinnholdet i totalrasjonen av myse og kraftfôr var for høy, forteller Theodor Kolstad, som da kjøpte kraftfôr fra en annen leverandør.

Mysa får Kolstad fra Synnøve Finden på Alvdal. Den har et tørrstoffinnhold på 20 prosent, og han har satt en grense på 20 prosent myse i fôrrasjonen for å unngå problemer med «ballonggris», universell tarmløst-

Theodor Lysfoss Kolstad på Lie Gård, salgskonsulent Terje Heggelund i Felleskjøpet på Hamar og Terje Døsrønningen i TINE konstaterer at hampshire-grisen har det bra nå.

ning og/eller tarmdreining som generelt er vanligere hos slaktegris på våtfôr og høye rasjoner med myse eller permeat.

Testfôr ga lavere vannforbruk

– Vi ga Theodor tilbud om å produsere et testfôr der vi tok ut natriumet, forteller salgskonsulent Terje Heggelund i Felleskjøpet på Hamar.

– Med det nye fôret uten natrium gikk vannforbruket ned med rundt 600 liter, eller ca. en liter pr. gris pr. dag. Vi sparte også mye arbeid med pynting i bingene og også mye strø, sier Theodor.

– Tidligere var det tilsatt mer salt i komplettfôret til Felleskjøpet også, på grunn av at kvaliteten på mysen var mer variabel. Med mer stabil myse tilsatt salt, er det bedre at vi tar ut saltet hos oss. Riktigere sammensetning av fôrrasjonen har mye å si for tilvekst og fôrforbruk, men vi har enda et litt spinket tallgrunnlag for å si noe sikkert her etter bare et innsett, sier Terje Heggelund.

Viktig å ha kontroll på fôr og miljø

Tre miljøfôrbidrifter rundt Hamar tar hvert år imot flere hundre tonn matavfall som oppfatter usolgt brød, matvarer fra Asko som

nærmer seg utløpsdatoen, meieriprodukter, potetsuppe, grønnsaker osv. der alt går i kverna og tilsettes brus i stedet for syre for holdbarhet og smakelighet.

Felleskjøpet produserer flere Format Komplett-blandinger som er tilpasset ulike alternative råvarer, og Terje Heggelund forteller om den «gulgrønne bilen», et gratis servicetilbud til kraftfôrkunder på fjøs og svin, som kan teste klima og gasser i huset, og som også kan ta prøver av fôret for å avdekke eventuell oppvekst av ugunstige mikroorganismer i våtfôringsanlegg. Det siste har Theodor fått tilbud om. – Det er viktig å ha kontroll på både fôr og miljø om man vil ha kontroll på økonomien, sier Terje Heggelund.

Ønsker tettere samarbeid

– Vi må bli flinkere til å bruke hele melka, helst til mat, men dernest til fôr, slik at minst mulig går ut av sirkulærøkonomien og rett på fyllinga, sier Terje Døsrønningen, konserndirektør i TINE Partner, som jobber med servering, industri, e-handel og kundesenter hos TINE SA. Han har blitt med Samvirke på studietur, og sier at TINE har gode muligheter til å bli mer bærekraftig i tettere samarbeid med Felleskjøpet. ■■■

Norsk Kylling er den første storskala
kyllingprodusenten i verden som
dekker alle krav i The European
Chicken Commitment (ECC)

Norsk
Kylling

Kvalitet og dyrevelferd
i verdensklasse

www.norsk-kylling.no

Mørt kvalitetskjøtt fra
lokale bønder i Agder

**JENS
EIDE**

Din lokale slakter

LILLESAND • SØRLANDET

www.slaktereide.no

Rene egg betyr mye for økonomien

Rene egg med god skallkvalitet gir en høyere andel a-egg og bedre betalt for eggene. Det finnes ulike tiltak man kan gjøre for å forbedre renheten på eggene og dermed sikre høyere andel a-egg i din produksjon.

■ ANNE LINE DØRUM ■ FAGSJEF FJØRFE ■ FELLESKJØPET AGRI

Hvis man opplever å ha en del skitne egg er det lurt å undersøke hva som er årsaken til dette. Under listes det opp mulige årsaker til skitne egg, og potensielle løsninger:

Ubalanse i tarm

- Lysegule/grå striper på eggene relateres til støv som har klistret seg på skallet.

Mye støv i husdyrrommet og støv på eggbåndet kan være årsaken. Et mulig tiltak er å tidsinnstille eggbåndet i husdyrrommet til å rotere en runde før lysdagen/eggleggingen til hønene starter. Eventuelt montere børster/kostehoder slik at man får kostet av støvet underveis mens man plukker egg. Å montere opp kluter (i egg-

båndets retning når eggene går fra husdyrrommet til pakkerommet) kan hjelpe å sveipe av en del støv før eggene entrer pakkemaskinen.

- Urene reirmatter som ikke har blitt vasket på en stund kan være grobunn for bakterievekst og dermed gi økt sykdomspress når hønene legger egg der inne. Ved eggleg-

ging kan slimhinnene på innsiden av kloakkåpningen blir eksponert. Hvis reirmatene er urene er det økt risiko for infeksjon. En eventuell infeksjon kan føre til blant annet egglederbetennelse. En eventuell egglederbetennelse kan vise seg som blodige striper på eggene.

- Hvis kraftfôret gir et overskudd av protein kan det føre til ubalanse i tarm, og dermed løsere avføring. Løse/bløt avføring(en) kan medføre at det ligger rester av dette i kloakkåpningen, og ved egglegging vil avføringsrester kunne sette seg på skallet.
- Ubalanse i tarm kan også forårsakes av vannkvaliteten. I løpet av et innsett vil vannet i vannrekkene være eksponert for varme og til dels mikroorganismer fra niplene. Vannrekkene vil dermed bli en yndet plass for utvikling av diverse mikroorganismer som kan påvirke tarmbalansen til hønene. Av og til er det også nødvendig å kjøre f.eks. vitaminkur til hønene ved bruk av vannet. Slike kurer inneholder næringsstoffer for høner og for mikroorganismer i vannrekkene. Det anbefales

vask og desinfeksjon av vannrør mellom hvert innsett for å minske risikoen for oppblomstring av uønskede mikroorganismer.

Vasking av egg er tidkrevende

Egg med uren overflate er først og fremst tidkrevende for produsenten. Noen har installert sløyfevaskere hvor man kan dirigere de skitne eggene inn i en egen vaskemaskin som er i drift mens man plukker egg. Denne er tidsbesparende i forhold til bøttevasking av skitne egg.

Ved bøttevasking plukker man de skitne eggene, og legger de i en emaljert nettingbøtte som man putter i en elektrisk vaskerbøtte som roterer frem og tilbake med spesielle i. Rotasjonen hjelper såpa til å løsne skitten fra eggene. Etterpå skal dette lufttørkes før de igjen settes på et brett. Hvis eggene fortsatt er skitne fører til dårligere betalt pr. kg egg. Har man flere slike bøtter med skitne egg hver dag vil dette føre til arbeidsmengde. Arbeidsmengden brukt på egg som har høyere risiko for dårligere skall vil være ugunstig for økonomien.

God eggkvalitet gir best betalt

Vasking av egg er en ekstrahåndtering av egget som utsetter skallet for en mekanisk belastning. Så selv om du får egget rent vil faren for forringet skallkvalitet være høyere hos vaskede egg enn for uvaskede rene egg.

Egg som er skitne og har dårlig skallkvalitet gir ingen eller lavt betalt pr. kg egg. I løpet av et innsett forventer man ulik kvalitet igjennom innsettet. Det er naturlig å se en økende klink etter hvert som hønene blir eldre av naturlige årsaker. Av og til kan det være andre ting som påvirker skallkvaliteten og det er av betydning at man sjekker ut dette hvis man ser en uønsket utvikling av a-eggandelen. ■■■

PRODUSERT I LOFOTEN!

Lokale kjøttvarer i nærbutikken bygger på lokale råvarer. Å levere slakt til Horns Slakteri er «et naturlig valg»

Slakteri og butikk hjemme på gården

Nå er Dyster Gård i gang med nytt slakteri og egen butikk. – Vi skal ha noe å drive med de siste årene før pensjonisttilværelsen, ler Tove Bjørneby.

■ GEORG MATHISEN

De har fått godkjent sitt eget gårdsslakteri. På den offisielle åpningen kom flere hundre for å spise godt, få omvisning, hilse på dyrene og hoppe i høyet. Dyster Gård har et godt navn allerede, men nå tar gården et skritt videre.

– Hele pakka handler om dyrevelferd. Vi har et ønske om å ta alle grep vi kan for å skape kvalitetskjøtt, sier Johan Bjørneby. Han er femte generasjon på Dyster, gården som ligger så sentralt at Ås stasjon ble skilt ut fra den i 1879.

Sjette generasjon er godt i gang. – Datteren vår planlegger å overta planteproduksjonen på gården. Da blir det igjen tid for oss. Det passer å ha noe nytt å rette fokus på, samtidig som vi er her hvis hun trenger litt hjelp i overgangen, sier Tove og Johan Bjørneby.

Dysterfe

I tillegg til korn, raps, gressfrø, åkerbønner og gress til dyrene har de frilandsgris og storfe. – Vi har solgt direkte i en del år, til privatpersoner, proffmarkedet og litt til dagligvare. De siste par årene har vi også hatt et lite utsalg på gården som har vært veldig godt besøkt, forteller Johan Bjørneby.

Gårdsbutikken fikk en flyng start: Den åpnet to uker etter nedstengningen i 2020. Interessen har holdt seg. – Vi har gått fra åpent en lørdag i måneden til å ha åpent to dager i uken. Med faste åpningstider har vi mer å tilby kunden, sier han.

Før butikken åpnet, gikk det mange kjøptesker med kvarte og åttendedels slakt, ferdig stykket. – Så har vi et cateringfirma i Oslo, Realmat, som har vært med oss hele veien. De har backet oss, oppmuntret oss og heiet på oss, sier Tove Bjørneby.

Dyster Gård vil gjerne satse på kvaliteten.

Forskjellige stykningsdeler, pølser og talg er noe av tilbudet. Tove og Johan Bjørneby produserer, slakter og selger på egen gård på Ås.

– Vi prøver å spisse oss for å utvikle spisekvaliteten. Vi tilbyr kastrat og kvige. Så krysser vi inn forskjellige raser for å få den beste kvaliteten. Vi kaller det Dysterfe. Det er en krysning mellom ulike europeiske og japanske kjøttfaser, forteller Johan Bjørneby.

Karbon Agro

Fôret produserer gården selv – både grovfôr og kraftfôr. De driver regenerativt landbruk som de mener at er bærekraftig, tar vare på jorden og gir sunne planter. Prosjektet som de er med på, heter Karbon Agro og er en norsk versjon av det internasjonale konseptet Conservation Agriculture.

– Fokus er veldig høyt på jordhelse. Helt fra starten er dette grunnlaget for kjøttproduksjonen, sier Johan Bjørneby.

Når de dessuten har anledning til å slakte ustressede dyr og har full kontroll på mørningen, så bidrar det til at smaken blir slik de ønsker.

– De enzymene som skal mørne kjøttet, trenger næring. Derfor er det viktig at lagene med blodsukker i muskulaturen er så fulle som mulig for å få god mørning. Det er ikke nødvendigvis slik at dyrene blir stresset av transport og nye miljøer, men vi tenker at det er det lille ekstra som vi kan gjøre for å maksimere kjøttkvaliteten. Og jeg har jo opplevd enkelte dyr som synes det er veldig skummelt med transport og håndtering, som sikkert blir DFD-kjøtt, altså stresskjøtt, sier han.

– Det er ikke bare snakk om frakten, men også at de har de kjente folkene rundt seg

hele veien. Når de som er der hver dag, er der når de skal slaktes, også, gjør det dem roligere, sier Tove Bjørneby.

Slakter og fjøsmester

De to understreker at de hadde et veldig godt samarbeid med Fatland før de åpnet eget slakteri, og at de alltid har vært godt fornøyde. Men de mener at det løfter tilbudet et ekstra hakk og gjør kjøttet kortreist på ordentlig når de har eget slakteri.

Bjørn Inge Skar Neset er ansatt slakter på heltid. Annenhver tirsdag er slaktedag. Resten av tiden går med til nedskjæring, pølseproduksjon og butikk. Egen fjøsmester er også på plass, og hjelper også til i butikken og med omvisninger på slakteriet. Det å få inn flere og skape et arbeidsmiljø og en liten bedrift har vært en berikelse, mener ekteparet Bjørneby.

Frilandsgris

I løpet av et år slakter de rundt 50 storfe og 60 gris, men grisetallet skal økes. De har 100 mål skog og hogstflater som grisene kan beite på – nok til at de ikke roter opp alt, men også slik at de beiter mye vegetasjon.

1 Bjørn Inge Skar Neset (til venstre) og Zdravko Kuhar er i gang på nytt slakteri.

2 Dyster Gård har gått fra kartongsalg til egen butikk. For ordens skyld: Bildet er tatt på en dag som butikken ikke var åpen - på åpningsdagene bugner det av kjøtt her.

3 Tove og Johan Bjørneby krysser frem sitt eget kjøttfe og kaller det Dysterfe.

– De er glade i å spise gress, løv, bringebærkratt og sånt. Alt det er med og lager et bra kjøtt. Grisen blir veldig mye det den spiser, både på beitet og av kraftfôr. Vi bruker mye raps i kraftfôret for å få høykvalitetsfett. Det gir utrolig godt utslag i fett på grisen, også, sier Johan Bjørneby.

Talg og innmat

I tillegg til pølser koker slakteriet kraft og har laget leverpostei. Akkurat leverposteien har ikke blitt vellykket nok til å havne i disken ennå.

– Og så har vi talg. Det er blitt veldig populært. Mange bruker det som stekefett, og det er den perfekte hudkrem. Dessuten har vi ambisjoner om å lage litt blodmat etter

hvert, men vi må ta én ting av gangen. Og så selger vi en god del innmat. Alt spiselig på dyret blir spist, forteller de.

– Mange er nysgjerrige, interesserte og har lyst til å prøve forskjellige ting. De som kommer til oss, er ekstra matinteresserte. Mange ser muligheten til å kunne lage flere av de oppskriftene som bestemor lagde, som de ikke har kunnet lage selv fordi de ikke har fått tak i ingrediensene. Flere kommer innom fordi de skal prøve gamle oppskrifter, og nå får de muligheten til det. Det er hyggelig! konstaterer Tove og Johan Bjørneby. ■■■

PS: Navnet «Dyster» har ingenting med dagens betydning «trist» og «mørk» å gjøre. Sannsynligvis stammer det fra «dustn», det gammelnorske ordet for «støv», ifølge Dyster Gårds egne nettsider.

Mat fra havet gjør sauekjøttet

Sjømat er sunt for sauene, også. Sau som spiser tare, får saftigere kjøtt som holder seg lenger og i tillegg smaker godt.

GEORG MATHISEN

– Kjøttet får gjerne mer kryddersmak og mer saltsmak enn kjøtt fra andre lam, forteller professor Margareth Øverland ved NMBU.

Glade og bærekraftige

Hun snakker om godt kjøtt fra glade sauer – men bakom det hele ligger bærekraft. Øverland leder forskningssenteret Foods of Norway. Her samarbeider forskere og næringsliv sammen for å finne mer miljøvennlig fôr til både fisk og fe.

Da er det enkelt å lete rett under havflaten. – Tare vokser mye raskere enn planter på land. Den trenger bare sjøvann og sollys. Dessuten har tare en gunstig miljøeffekt: Den kan resirkulere næringsstoffene som ellers går tapt fra oppdrettsnæringen, forklarer Øverland.

I første omgang ser hun og kollegene på bruntare og på hvordan den kan brukes til å

føre mange forskjellige nyttedyr – fra kylling til oppdrettslaks. Det er ikke bare å slenge ut tare og la kyllingen eller laksen spise den slik den er.

Sunnere laks

– I utgangspunktet er næringsverdien veldig lav. For å bruke den i husdyrfôr, må det til målrettet prosessering, sier hun.

Det vil si at de aktive stoffene tas ut. Sukker og næringsstoffer brukes til å produsere gjær, som igjen blir til fôr. Resten av tareplantene kan bli til gjødsel.

– Vi ser at tareekstrakt gir veldig gode resultater på fiskehelse. Spesielt i overgangen når laksen settes ut i sjøvann, forteller Øverland. Tareekstrakt hemmer betennelser og fører til at bakteriene som lever i tarmen, er sunnere.

– Vi har veldig tro på at dette kan være en god løsning for oppdrettsnæringen. Den er utsatt for mye stress. Laksen er utsatt for miljøforandringer, forandringer i fôret, patogener og stress i forbindelse med håndtering ved vaksinerings eller avlusning. Dette kan føre til lavere vekst og store tap, spesielt i sjøvann, sier hun.

Kanskje kan tareekstrakt redusere stress

og styrke immunforsvaret slik at den blir mer robust og klarer bedre å takle disse utfordringene. Mindre dødelighet gir bedre økonomi for oppdretterne. – Dette har et veldig interessant potensial, som Margareth Øverland sier det.

Direkte til drøvtyggere

Noen dyr kan spise tare direkte, også, uten å gå veien om prosessering:

– Vi har brukt tare direkte i fôret til drøvtyggere. De kan utnytte næringsverdien av taren mye bedre. Drøvtyggere har en innebygd bioreaktor, sier hun. Fisk, kylling og gris, som har bare én mage, får ikke så mye ut av taren.

Forskerne har gitt lam tare som er dyrket på Frøya. Seaweed Solutions har dyrket tare, kuttet den opp, frosset den ned og sendt den til Ås. Der er den tørket i solen. På slutten hadde den rundt 30 prosent tørrstoff. Det er omtrent det samme som surfôret som saue ellers spiser om vinteren – det vil si rundballer eller silo.

– Vi så at sauene likte dette veldig godt. De vokste like bra, og kjøttkvaliteten var veldig god, forteller Øverland.

Sau liker tare, og mennesker liker kjøtt fra sau som har spist tare. FOTO: COLOURBOX

Også storfe ser ut til å få mørere og bedre kjøtt når de spiser tare. FOTO: MARGARETH ØVERLAND

sunnere og bedre

Tare kan bli til godt fôr for både laks, sau og storfe. FOTO: SEAWEED SOLUTIONS. INNFELT: Professor Margareth Øverland leder Foods of Norway. FOTO: CRAIG JOHNSON

Godt kjøtt, mer melk

Det var ikke bare sauene som likte maten sin. Det gjorde menneskene, også, da lammene var slaktet og blitt til godt kjøtt. – Det førte til mindre koketap, og kjøttet ble mørere. Det øker også lagringsstabiliteten, sier hun.

Forskerne har latt forbrukere prøvesmake kjøttet fra tarefôrede lam og andre lam. Skillet er klart. Tarefôret lammekjøtt har mer kryddersmak og mer saltsmak. Det er saftigere og rødere, det tåler å lagres lenger, og

det inneholder mer av næringsstoffer som jod og selen.

De har prøvd å gi storfe og geiter fôr som inneholder tare. Tendensene ser ut til å være de samme: Mørere kjøtt, lavere koketap og mer og sunnere melk.

Margareth Øverland har nettopp presentert prosjektet på SIG Seaweed-konferansen i Trondheim. – Der kom det frem at Norge har store muligheter for å utvikle en tarebasert næring, og det er stor interesse for tare dyrking, men tilgang på markedskanaler for tare er en flaskehals, forteller hun.

I dag brukes mesteparten av taren som dyrkes, til mat. Hvis den også brukes til fôr, åpner det opp for nye produkter og markedskanaler. Dermed kan produksjonen bli mye større. ■■■

REFERANSE

Margareth Øverland, Liv T Mydland og Anders Skrede: Marine macroalgae as sources of protein and bioactive compounds in feed for monogastric animals. Journal of the Science of Food and Agriculture, 2018, doi: 10.1002/jsfa.9143

Foods of Norway

- Et senter for forskningsbasert innovasjon (SFI), finansiert av Forskningsrådet, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet og næringslivet.
- Skal bidra til vekst i norsk akvakultur, jordbruk og skogbruk ved å utvikle nye fôringredienser.
- Ledes fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet på Ås.
- Partnere: Biomar, Felleskjøpet, Borregaard, Aquagen, Denofa, Norilia, Lallemand, Norsvin, Enifer Bio, Viken Skog, Geno, Animalia, Tine, Nortura, Seaweed Solutions, Norges Bondelag, Norsk Landbruksamvirke, NHO Mat og Drikke, Innovasjon Norge, Aarhus Universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet, Universidad de Chile, The University of Western Australia, University of Minnesota, Københavns Universitet, United States Department of Agriculture.
- NMBU gjorde arbeidet med kjøttkvalitet i nært samarbeid med Seaweed Solutions og Nortura.

NNR2022 – på vei mot nye kostråd

I løpet av et års tid vil de norske kostrådene oppdateres. Dette skjer med utgangspunkt i Nordiske næringsstoffanbefalinger (NNR2022). NNR2022 utføres på oppdrag av Nordisk ministerråd og utgjør det vitenskapelige grunnlaget for nasjonale næringsstoffanbefalinger og matvarebaserte kostråd i Danmark, Finland, Island, Sverige og Norge, samt de baltiske landene.

■ KARIANNE SPETAAS HENRIKSEN

I 2019 startet NNR2022 sitt arbeid med å systematisk gjennomgå og oppdatere kunnskap om anbefalinger for 36 næringsstoffer, samt 17 ulike matvaregrupper – og kategorier. Helse er det sentrale i dette arbeidet, men Nordisk Ministerråd ga også NNR i oppdrag å innlemme bærekraft i de nye anbefalingene. Etter omtrent fire år har samtlige kapitler i NNR vært på offentlig høring, i alt 53 kapitler, i tillegg til fem artikler på bærekraft. Rapporten som sammenfatter dette arbeidet, skal presenteres i juni 2023.

NNRs arbeid på ernæring

Animalia har sammen med MatPrat fulgt prosessen og til sammen levert i overkant av 20 høringssvar på næringsstoffer, matvaregrupper og bærekraftsartiklene. Animalia og MatPrat har i sine høringssvar pekt på hvordan NNR legger opp til at næringsbehovet vårt i større grad kan dekkes av plantebasert mat. Dette kan i noen tilfeller være riktig, men der animalske matvarer er gode og viktige kilder til næringsstoffer i kostholdet, bør dette også vektlegges. I stedet er det flere eksempler på at eksperter i NNR-kapitlene heller anbefaler tilskudd, berikning og planteprodukter fremfor å anbefale animalske produkter. Videre er det i kapitlene om kjøtt

Kjøtt og eggs positive bidrag til et sunt kosthold og god helse er i stor grad fraværende i de nordiske næringsstoffanbefalingene som skal fremlegges i juni. ILLUSTRASJONSFOTO: COLOURBOX

og egg lagt vekt på hvordan disse matvarene kan øke risikoen for en rekke sykdommer, mens kjøtt og eggs positive bidrag til et sunt kosthold og god helse er i stor grad fraværende.

NNRs arbeid på bærekraft

Det har vært stort engasjement og en offentlig debatt knyttet til de fem bærekraftskapitlene som har vært på høring. NNR har uttalt at bærekraft i stor grad er begrenset til å omhandle miljø og klima, men at sosial og økonomisk bærekraft skal vurderes der det er relevant. En av hovedkonklusjonene i artiklene er at man må redusere forbruket av animalske matvarer i kostholdet. For Norge som nærmest er selvforsynt med animalske varer, og som har dårlige forutsetninger for en betydelig økning av matvekster, kan dette få negative følger for både matsikkerhet og de landbrukspolitiske målene. Flere norske forskningsmiljøer har i sine høringssvar uttrykt at de er skuffet over prosessen og det vitenskapelige nivået til de fem bærekraftsartiklene. Særlig mangler det kunnskap om lokale og nasjonale forhold, ved flere tilfeller gis det anbefalinger og konklusjoner basert

på globale tall og forhold som ikke er relevante for Norge. Samtidig er beskrivelsen av husdyr i flere av artiklene ensidig negativ, mens positive sider ignoreres.

Mange av høringssvarene påpeker også at matsikkerhet er et viktig element i et bærekraftig matsystem og bedt om at NNR tar hensyn til det. På et informasjonsmøte 12. januar, uttalte NNR komiteens leder at de verken hadde kompetanse eller økonomi til å inkludere selvforsyning i bærekraftbegrepet. De har også uttalt at det ikke ligger i deres mandat å vurdere matsikkerhet og selvforsyning.

NNRs videre arbeid

Den endelige NNR-rapporten skal etter planen presenteres 20. juni, og deretter sendes til Helsedirektoratet hvor den vil utgjøre det faglige grunnlaget for nye kostråd. NNR har uttalt at hvert enkelt nordiske land har ansvaret for å sette anbefalingene inn i en lokal kontekst. Dette omfatter blant annet lokal matkultur og – tradisjon, matproduksjon, selvforsyning, matsikkerhet og matberedskap, miljø og klima, samt økonomiske og sosiale dimensjoner av bærekraft. ■■■

Vårkampanje

MOI AS

Leveringsklare på:

- Gjødselvogner
- Nedfellere
- Slangespredningsutstyr
- Separatore
- Fullfôrmiksere

EuroPRO
Agri

EuroPro AS

Pollestadveien 231, N-4343 Orre

Tlf. 51 11 01 24 post@europro.no www.europro.no

Dyrevelferdsprogram for sau kan bidra til bedre drift

Det er enighet i bransjen om å innføre et dyrevelferdsprogram for sau. Programmet vil bestå av et obligatorisk kurs for dyreeierne og et veterinærbesøk som skal gjennomføres minst hver 18. måned. Det er et mål at saueprodusentene kan utnytte programmet til å forbedre drift og lønnsomhet.

■ TORA SALTNES ■ ANIMALIA

Dyrevelferdsprogrammet for sau (DVP sau) består av to elementer – kurs og veterinærbesøk. Kurset skal gi grunnleggende kunnskap om sauens atferd og hvordan du kan oppnå god velferd i praksis gjennom året. Det vil være en god forberedelse til det obligatoriske veterinærbesøket som er den andre delen av DVP sau. For å gjennomføre veterinærbesøket, vil alle besetninger med mer enn 30 vinterfôra sau innrulleres puljevis.

– Det er mange besetninger som skal fares inn, og vi må også forholde oss til beiteperioder og lamming, så det vil ta noe tid å

innrullere alle. Men det vil gå ut informasjon til hver enkelt i god tid før man skal foreta seg noe, sier spesialveterinær Siv Svendsen i Helsetjenesten for sau i Animalia.

En investering

Sammen med Torhild F. Sisjord i Nortura har Svendsen holdt innlegg om hvordan dyrevelferdsprogrammet kan utnyttes til bedre drift.

– Vi vet at mange er opptatt av at DVP sau betyr enda en kostnad. Men ved å være aktiv under veterinærbesøket, og benytte

anledningen til å se på eget dyrehold og rutiner med nye øyne, bør DVP-besøket kunne ut i gode råd og tanker om hvordan du kan drive bedre og dermed øke lønnsomheten. Da kan veterinærbesøket være en god investering, understreker Svendsen.

Mal for veterinærbesøket

Det obligatoriske kurset skal øke kunnskapen om sauens normalatferd og behov. Veterinærbesøket i DVP sau følger en mal veterinær og bonde sammen ser på utvalgte indikatorer for dyrevelferd. I tillegg skal noen spørsmål om rutiner besvares.

Dyrevelferdsprogrammet for sau kan bidra til bedre drift og økt lønnsomhet dersom saueprodusentene utnytter muligheten til å ha en åpen diskusjon med veterinæren under DVP-besøket. FOTO: ANIMALIA / JONAS RUUD

Av dyrebaserte indikatorer, altså indikatorer som sier noe om hvordan dyrene har det, så vil man se på atferd, om dyrene er reine eller skitne, og om de blir klippet. Hold er en veldig viktig indikator, sammen med klauver og halthet. Sår og sykdom vil også være sjekkpunkter. Av ressursbaserte indikatorer ser man på plass til å ete, ligge og bevege seg i tillegg til vanntilgang.

Det vil utarbeides en veileder for veterinærbesøket som vil ligge på Animalias nettsider når den er klar.

Øv på hold-vurdering

– Det er viktig å tenke over hold gjennom hele året. De lette sauerasene skal også ha fett på beina. Det er derfor lurt å bruke holdtabellen som fasit og styringsverktøy. For å øve opp håndvurderingene kan du gjøre en vurdering før du sender til slakt. Da vil du få fasiten når avregninga kommer, sier Torhild F. Sisjord, og legger til:

– Vi vet at holdet på sauene kan si noe om helsetilstanden i besetningen. En sau i godt hold er i stand til å ta vare på lammene sine både på vår- og sommerbeite. Det gir både god dyrevelferd og, ikke minst, god økonomi.

Hun oppfordrer også sauebøndene til å være opptatt av klauvstell og klauvhelse.

– I andre land er halte dyr en stor utfordring. I Norge har vi generelt færre proble-

Dyrevelferdsprogrammet for sau (DVP sau) består av to elementer - kurs og veterinærbesøk.

mer med halthet. Vi skal være obs på at halthet gir dårlig dyrevelferd og redusert produksjon gjennom f.eks. lavere lammetal, økt sjukdomsfrekvens hos søyene, dårligere melkeproduksjon og dermed redusert tilvekst på lammene, for å nevne noe. Vi må sørge for at klauvhelsen er god slik at dyrene er i stand til å utnytte de flotte beitemårene våre.

Kan alltid bli bedre

Ved å ha en åpen diskusjon rundt spørsmålene om driftsrutiner og forebyggende helsearbeid i forbindelse med DVP-besøket kan det også fort bli en lønnsom investering.

– I en slik diskusjon er det gode mulighe-

ter for å finne forbedringspunkter for alle – også for produsenter som driver godt i utgangspunktet. Håndtering av sjuke dyr, søyer og lam rundt fødsel, fôring, tilsyn på beite, vaksinerings – lista er lang, understreker Siv Svendsen.

– Den gode helsesituasjonen hos norske sauer er ingen selvfølge. Vi må hele tida jobbe hardt for å beholde den. Godt smittevern på gården er et viktig tiltak som bidrar til å forhindre smittsomme sykdommer. På dette punktet vet vi at det er ting å ta tak i for mange norske småfeprodusenter. Vi håper DVP-arbeidet kan bidra positivt ved å øke bevisstheten også på dette området. ■■■

Driftige bønder skaper de beste råvarene. Det betaler vi godt for.

Prima Jæren er stolte over å levere det ypperste norske kjøttprodusenter kan produsere. Å alltid tilby kun det beste er en edel kunst, og vi klarer det med hjelp fra våre dyktige underleverandører. Vi legger mye tid og krefter i å samarbeide med kvalitetsbevisste gårdseiere, og Norges beste kjøttprodusenter finner man på Vestlandet. Dette er et frieri til kremen av lokale bønder: Saueholdere! Storfeprodusenter! Griserøktere!

Stadig nye kunder oppdager våre fantastiske råvarer, og gleden rundt middagsbordet skal komme bonden til gode. Vi belønner kvalitet. Ikke bare med gode ord, men med klingende mynt.

Prima Slakt as har vært best på totaløkonomi for bonden de siste ti årene, og slik vil det alltid være. Bli med på laget, og kontakt oss i dag:

Tilførselsleder Gris.
Leidulf Sigmundstad
452 878 30 • leidulf.sigmundstad@prima.as

Tilførselsleder Småfe.
Leif Håkon Korsbø
928 28 420 • leif@prima.as

Tilførselsleder Storfe.
Siri Kvam Haugland
928 85 919 • siri.haugland@prima.as

– Alt av HMS-arbeid på gården er til vår fordel

Det sier Inge Os og sikrer til HMS-arbeidet som er grunnlaget for sikkerhet og trivsel på gården han driver sammen med Karen Margrethe Os Hommelstad i Hamar. Med jevnlig besøk av HMS-rådgiver fra NLR, får de det til.

■ SIRI JOSEFINE MO

– Man jobber fortløpende med sikkerheten på gården. Risikovurderinger gjør vi kontinuerlig i det daglige gårdsarbeid, i alt fra å hoppe ned fra en henger til å klatre opp i en stige. Men å få påminnelser gjennom krav og besøk, er kjempebra, sier korn- og griseproduzentene på Hommelstad gård.

Da kommer en HMS-avtale i Norsk Landbruksrådgiving (NLR) godt med. Både verne- og bedriftshelsetjeneste inngår i avtalen.

En runde på gården

– I en HMS-avtale i NLR ligger det blant annet rådgiving på gården. Da kommer det en HMS-rådgiver på gården og tar en gjennomgang av arbeidsmiljøet ditt, forteller Linn Thorud, HMS-rådgiver i NLR Innlandet.

– Vi starter ofte besøket med en runde på gården, der vi ser på arbeidsplassen og mulige farer. Vi vurderer også dette med ergonomi, altså belastninger du har i din arbeidshverdag, farer for ulykker, maskiner, håndtering av store dyr,

ut ifra behovet på den gården vi er på, sier Thorud. Når det gjelder pålagt dokumentasjon kan NLR-rådgiverne bistå med HMS-system, KSL-system og besøk før en revisjon.

Jevnlige besøk

Før fjorårets skuronn, hadde paret besøk av HMS-rådgiver, Jens Christian Lied fra NLR Innlandet. Besøket startet med en prat inne ved kjøkkenbordet.

– Vi hadde en trivelig samtale der jeg fikk

Ekteparet Os Hommelstad er enige om det å føle seg trygge på arbeidsplassen er en stor del av å trives på gården. Og sammen med NLR jobber de begge for trygghet og overskudd.

FOTO: SØR-JOSEFINA

– Det er viktig at vi har dere å rådføre oss med, så vi gjør ting som er riktig for at vi skal føle oss trygge her, sier Karen Margrethe Os Hommelstad til HMS-rådgiver Linn Thorud.

noen tips til dokumentasjon, før vi gikk ut og tok en runde på gården. Jeg fikk noen kommentarer på ting som kunne forbedres, forteller Os. Han ser på besøket og samarbeidet med HMS-rådgiveren som veldig positivt.

– Det er absolutt fint å få et par ekstra øyne til å se på det vi går og ser på hver dag. Rådgiveren ser gjerne ting fra en annen vinkel. Og alt som skjer på gården er til vår fordel, for at vi skal være sikre når vi holder på. For det er ikke alt som er like ufarlig av det vi driver med, vi hopper fra hengere, vi jobber med store maskiner og små redskaper som vinkelsliper, forteller han.

Beredskapsplan er viktig

Flere steder på Hommelstad gård henger det beredskapsplakater som skal bidra til å handle korrekt dersom en uønsket situasjon oppstår.

Hensikten er å kunne verne om liv, helse, verdier og miljø, og er en del av beredskapsplanen. Her er viktige funksjoner markert i en oversikt over gården, som brannslukningsapparat, vannslanger, sikringsskap, stoppekran, nødutganger og førstehjelpsutstyr.

Beredskapsplakaten er en sentral del av beredskapsplanen. På en skisse av gården er viktige funksjoner markert slik at også andre finner fram. Det henger flere slike plakater rundt om på Hommelstad gård.

– Vi har fokus på grunnleggende HMS. Vi har ikke hatt noen store skader her på gården, det har vi sluppet unna, sier Os og banker i bordet. Det ha en beredskapsplan og -plakat er med på å være forberedt dersom noe skjer.

Det gir en trygghet å ha slike ting i orden. Hvis det først skjer noe, har vi hvert fall dette på stell, sier han.

Linn Thorud forteller at en beredskapsplan er en slags plan B hvis en kritisk situasjon oppstår.

– Det er faktisk ingen som kan drive gården på samme måte som gårdbrukeren selv, det er i så fall veldig sjeldent, sier hun. Derfor er det viktig å ha en god plan som gjør det enklere for andre familiemedlemmer, avløser eller andre, å opprettholde produksjonen på gården.

Trivsel i fokus

Karen Margrethe og ektemannen har alltid hatt fokus på trivsel og sikkerhet på gården.

– Det er viktig at det skal være en trygg arbeidsplass, og hvis det er noen som skal jobbe på gården så skal de føle seg trygge og trives her, sier hun.

På Hommelstad gård bor det nå fire generasjoner, og datter og svigersønn involveres mer og mer i drifta.

– Det er viktig for oss at de får gjøre ting på sin måte og at de trives her. Og så har vi barnebarna! De vil være med å kjøre traktor og da er jeg redd for at sikkerheten ikke skal være der. Sikkerhetsbelte og hørselvern skal alltid være på ellers får de ikke være med, forteller hun.

BIOSIRK

NORGE

GJENSKAPER VERDIER

mobil: 917 71 400 | e-post: firmapost@biosirk.no | www.biosirk.no

7000 bønder har tatt i bruk klimakalkulatoren

Ved utgangen av februar, hadde 7000 norske bønder tatt i bruk klimakalkulatoren. Målsettingen er at alle norske bønder skal ta den i bruk innen 2025.

Nylig var store deler av norsk landbruk samlet til det årlige klimatoppmøtet i regi av Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Ett av hovedtemaene var status for klimaarbeidet i landbruket.

– Vi har inngått en klimaavtale med staten som sier noe om vår forpliktelse. Denne avtalen gir forutsigbarhet for næringa samtidig som det er tøffe mål, sa lederen av Norges Bondelag, Bjørn Gimming.

Han var også innom spydspissbøndene i Norges Bondelag, som er spydspisser for klimakalkulatoren.

– Bondelaget har en fantastisk gjeng med spydspissbønder som forteller om hvordan de

jobber med klima på sin gård. Det er inspirerende å høre hva disse gjør, med sin produksjon. Klimaarbeidet i landbruket innebærer ikke ta vi har en fasiløsning for alle norske gårder, men krever individuelle tilpasninger på hver enkelt gård, sa Gimming.

På møtet orienterte Bondelaget om de åtte punktene i klimaplanen og hva som er status så langt i planperioden. Det første punktet i klimaplanen er utrulling av klimakalkulatoren og økt satsing på klimarådgivning.

Line Meinert Rød fra Landbruks- og matdepartementet og leder av regnskapsgruppa for klimaavtalen, var også innom klimakalkulatoren i sitt innlegg.

– Kalkulatoren er veldig viktig. Man skal kunne få verifisert mest mulig av det som kommer fram i klimakalkulatoren som en del av klimaregnskapet. God agronomi er godt klimaarbeid, sa Meinert Rød.

Bjørn Gimming

Line Meinert Rød

STORFEBØNDER

LEVERINGSVILKÅR PÅ SLAKTEDYR SOMMERSESONGEN 2023

STORFE

Kvalitetstillegg på u/okse, kastrat, kvige og u/ku

Klasse E og U (fettklasse 1+ t.o.m. 3)	kr	6,50 pr. kg
Heile R klassen (fettklasse 1+ t.o.m. 3)	kr	4,50 pr. kg
Ringdal storfetillegg (alle storfe 225,1 kg og tyngre i alle klasser, fett 1+ t.o.m. 3+)	kr	2,00 pr. kg
Kvalitetstilskudd kl O, fettgruppe lavere enn 4-(unntatt ku og okse)	kr	5,50 pr. kg
Kvalitetstilskudd kl O+ eller bedre, fettgruppe lavere enn 4-(unntatt ku og okse)	kr	10,50 pr. kg

Avtaletillegg

3 veker	kr	2,00 pr. kg
7 veker	kr	2,50 pr. kg

Kvantumstillegg

2–5 stk	kr	200,00 pr. dyr
6–11 stk	kr	300,00 pr. dyr
12 stk og ->	kr	500,00 pr. dyr

Heilt lass

12 eller meir (også ved flere leverandører) (Dyra må vere samla på ein stad)	kr	1,00 pr. kg
--	----	-------------

Trekk

Urein hud storfe lav sats	kr	400,00 pr. dyr
Urein hud storfe høg sats	kr	900,00 pr. dyr

Naudslakt

Tillegg (naudslakt etter kl. 15.30 kvardagane)	kr	2000,00 pr. dyr
Tillegg (naudslakt laurdag og søndag)	kr	500,00 pr. dyr
Tillegg (naudslakt laurdag og søndag)	kr	1000,00 pr. dyr

Ved naudslakt blir avrekningsprisen redusert med -20%.

Det vert heller ikkje betalt ut Ringdalstillegg eller kvalitetstillegg.

Alle storfe skal meldast inn med individnummer.

Stoppavgift: kr 150,- pr. stopp (ikkje stoppavgift på heile lass).

Alle dyr skal ha øyremerker med individnummer (opprinnelsesmerke). Dyr som ikkje er rett merka, kan vi ikkje ta med.

LIVDYR: Ta kontakt om du ønsker og kjøpe eller selge dyr.

INNMELDING

☎ 70 26 91 02 📧 ragnhild@oleringdal.no

📞 NAUDSLAKT: 417 29 409 / 905 28 196

RINGDAL

— Kvalitetsmat frå Hellesylt —

Ny administrerende direktør i Animalia

Edel-Anita Westhagen-Fladset er ansatt som ny administrerende direktør i Animalia AS og vil tiltre 1. oktober. Hun etterfølger Tor Arne Ruud som går av med pensjon ved nyttår.

Westhagen-Fladset har lang ledererfaring fra Orkla-systemet og kommer nå fra stillingen som Direktør Produkt i Orkla Foods Norge AS. Gjennom 29 år i Orkla har hun blant annet jobbet mye med produktutvikling, innovasjonsprosesser og forskning, og har sittet i toppledelsen i 19 år i Stabburet og Orkla Foods Norge. Edel-Anita er 54 år og har utdanning i matvitenskap fra NMBU.

– Vi er svært fornøyde med at Edel-Anita har takket ja til å lede Animalia videre. Hun har solid ledererfaring i sterke fagmiljøer og en spennende bakgrunn fra norsk matindustri. Hun har bred innsikt og ikke minst engasjement for norsk landbruk og tilhørende verdikjede, sier styreleder Rolf Gjermund Fjeldheim i Animalia AS.

– Animalia har svært mange kompetente medarbeidere og et viktig samfunnsoppdrag. Jeg gleder meg til å jobbe videre for å styrke konkurransekraften til både bonden og bransjen, sier Edel-Anita Westhagen-Fladset.

ANIMALIA

■ Slakterikjempe i retten etter funn av kvalte griser

Nylig møtte den danske kjøttgiganten Danish Crown i retten der selskapet måtte svare for en uvanlig hendelse som fant sted på ett av slakteriene for to år siden.

Høsten 2021 døde nemlig 127 purker, og ytterligere tre måtte avlives ved anlegget. Årsaken var at ventilasjonsanlegget tilsynelatende var slått av i fjøset der dyra befant seg, og at det trolig er snakk om menneskelig feil, ifølge avisen *JydskeVestkysten*.

Saken dreier seg altså om grov dyremishandling. Ifølge tiltalen døde dyra som følge av kvelning eller varmemstress.

Danske *Landbrugsavisen* skriver at ventilasjonsanlegget var programmert til å slå seg av automatisk fredag ettermiddag til midnatt. De 130 dyra var unntaksvis i fjøset fordi de skulle slaktes dagen etter.

Den eller de som hadde ansvar for dyra skal ikke ha sørget for at ventilasjonsanlegget var i gang, før vedkommende forlot slakteriet. Dagen etter lå 127 dyr døde, mens de resterende tre var så medtatt at de ble avlivet.

Det er tatt ut tiltale mot Danish Crown som selskap og ikke en enkeltperson. Ifølge avisa vil påtalemyndigheten foreslå en straff i form av en bot.

Danish Crown – som blant annet har en sterk markedsposisjon på salg av bacon til Norge – anses som et av Europas største svine-slakteri.

■ Vil ha lengre holdbarhetsfrist for norske egg

To statsråder vil be om en tilpasningstekst slik at Norge kan fortsette å merke egg med 35 dagers holdbarhet, framfor 28 dager som normen er i EU.

Det framkommer i et svar som Ingvild Kjerkol (Ap) ga til Rasmus Hansson (MDG) i Stortinget.

Bakgrunnen er at EU har innført en ny forordning som gjør at salgsdatoen for egg er utvidet fra 21 til 28 dager etter legging. I den andre enden fører imidlertid denne forordningen til at bestemmelsen om dette flyttes til et regelverk som er innenfor EØS-avtalen, og som Norge derfor må følge.

I Norge har regelen vært at egg er holdbare i 35 dager etter legging. Grunnen til at holdbarhetsdatoen i EU er kortere er at det er større utfordringer med salmonella der, skriver regjeringen i en pressemelding.

– Vi har fulgt dette tett fra norsk side helt siden reglene om egg ble tatt inn i EØS-avtalen i 1999. Det er helt nødvendig for oss å gå en runde med EU, fordi en slik endring i regelverket vil ha konsekvenser for norsk eggproduksjon slik vi kjenner den i dag, og medføre utfordringer for næringen, sier landbruks- og matminister Sandra Borch (Sp).

– Holdbarhetsmerkingen er viktig både for forbruker og bransje, og har betydning for omfanget av matsvinn. I denne saken er jeg glad for at vi kan gå sammen om å be om en tilpasning som er bra for næringen og ikke går utover folkehelse, poengterer helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol (Ap).

■ Forsinkelser for kyllinganlegg i Inderøy

Et nytt EU-direktiv for utslipp fra slakteri skal være årsaken til at Nortura og Ytterøykylling sitt slakteriprojekt er forsinket.

Det melder avisa *Nationen*. Det var i september i fjor at det ble det klart at Nortura og Ytterøykylling sammen skal bygge et nytt kyllingslakteri på Røra i Trøndelag.

Satsingen skal kutte kostnader med en fjerdedel og innebærer at Nortura igjen vil slakte kylling i Trøndelag, mens slaktingen i Elverum blir flyttet til Hærland i Østfold.

– Byggeprosessen er noe forsinket, bekrefter daglig leder Ytterøykylling, Lasse Kjørstad, overfor *Nationen*.

Kjørstad sa tidligere til nettstedet Midtnorsk Næringsliv at de skulle forsøke å komme i gang med tomt og det bygningsmessige før nyttår. Han anslo videre at det skulle bli byggeperiode i 2023, etterfulgt av testing og igangkjøring, med forventet oppstart av slakteriet første halvdel i 2024.

Slakteriselskapet blir lokalisert på Røra og vil bli eid likt mellom Nortura og Ytterøykylling i et felles selskap.

Partene vil samarbeide om henting av kylling på gården, transport og slakting. Avtalen mellom partene vil ikke innebære samarbeid om tilførsler, produktutvikling, salg og markedsføring til sluttmarkedet.

FØSEN AS

TOTALLEVERANDØR AV OLJE

- ▶ Vi fører alle typer oljer/smøremidler og filter til kjøretøy, maskiner og annet utstyr
- ▶ Leverer direkte fra sentrale lager til kunder i hele Norge
- ▶ Gunstige betingelser på frakt – fraktfritt over gitte volum
- ▶ Stort utvalg produkter lagerført!
- ▶ Teknisk support

Ta kontakt for et godt tilbud

Telefon: 47 96 47 03 / 47 96 47 92
E-post: post@fosen-as.no | Web: www.fosen-as.no

Hvis

- gode betingelser
- god service
- rask tilbakemelding
- rask levering
- fleksibilitet
- rådgivning

er viktig for deg...

...prøv en leveranse til oss, og vi skal gjøre det vi kan for at du skal bli fornøyd!

FURUSETH

For norsk matproduksjon

2072 Dal | www.furuset.no | E-post: furuset@furuset.no | Tlf: 63 97 70 10

Kort om bomavgift for bruk av privat veg

MAURITZ AARSKOG ■ ADVOKAT OG PARTNER I ØSTBY AARSKOG ADVOKATFIRMA

Mange private veier brukes av langt flere enn dem som faktisk har veirett. Bakgrunnen for dette kan

være at veien benyttes for adgang til friluftsområder, slik som eksempelvis skiløyper. Konsekvensen av at veien kan benyttes av allmenheten er at veien også krever mer vedlikehold.

Spørsmålet blir da om man kan kreve betaling for allmennhetens veibruk.

Rettslig utgangspunkt

Det finnes hjemmel for innkreving av bomavgift på private veier i veglova § 56 første ledd. Bestemmelsen åpner for at man kan sette opp bom og kreve inn bompenger, forutsatt at dette omsøkes til kommunen. I tillegg er det kommunen som avgjør hvilken størrelse det kan være på bomavgiften og

om det skal settes vilkår for hvordan bompengene skal benyttes.

Hva kan så kreves dekket i bomavgiften? Veglova åpner opp for at man kan kreve bomavgift for allmenhetens bruk av veien for at veien skal holdes vedlike. Det vil si at bomavgiften ikke nødvendigvis kan benyttes for å finansiere andre tiltak i tilknytning til veien, men det må antas at man har anledning til å ta en viss profitt for fri ferdsel på privat eiendom.

Pressmiddel

Profittandelen kan disponeres fritt. Likevel kan ikke bomavgiften settes høyere enn det som kommunen aksepterer. I nyere rettspraksis legges det til grunn at hvordan profitten skal brukes, kan ha betydning for hvor stor profitt man kan innberegne. Eksempelvis om profitten skal brukes for allmennyttige formål, har det betydning for kommunens beslutning, sml. LH-2021-147491.

Det er uansett viktig å ha i bakhodet at man har rett til å stenge veien for allmenn motorisert ferdsel, jf. friluftsløven § 4. Stenging av privat vei for motorisert ferdsel kan innebære at viktige friluftsområder blir stående ubenyttet. Det er ikke i noens interesse. Dette forholdet kan fungere som pressmiddel i møte med kommunen dersom kommunen mener at omsøkt bomavgift er for høy.

Grenser for bomavgiften

Det er flere regler som begrenser adgangen til å ta bomavgift:

For det første hindrer allemannsretten at man kan stenge en vei for ikke-motorisert ferdsel og hestekjøretøy, jf. motsetningsvis friluftsløven § 4. I praksis betyr det at dersom det settes opp en bom for å hindre motorisert ferdsel, må det samtidig legges til rette for at ikke-motorisert ferdsel kommer seg forbi bommen.

For det andre hindrer friluftsløven § 14 at man kan kreve avgift for utøvelse av en allemannsrett. Det typiske eksempelet forarbeidene peker på er avgift for å benytte seg av skiløyper, turløyper mv. Heller ikke serviceavgift for tilrettelegging av slike tiltak kan direkte innbakes i bomavgiften. Skal bomavgiften dekke dette, må dette dekkes av veieierens profittandel og eller ved frivillig betaling fra brukerne.

For det tredje følger det av friluftsløven § 14 at en grunneier kan kreve «rimelig avgift» for adgang til opparbeidet friluftsområde, men at avgiften ikke kan stå «i misforhold til de tiltak eier» har gjort med området for allmennhetens interesse. Denne bestemmelsen gjelder ikke direkte for bomavgift etter veglova § 56. Imidlertid er det grunn til å tro at kommunen vil benytte samme norm når det skal vurderes om størrelsen på en bomavgift kan aksepteres. Særlig dersom profittandelen på veien er betydelig. ■■■

TILTRAFSANSER/PROD. © OLOF SANDVANGSÅSEN

	Euro-peeren		Kontur Sansse-organ		Bier Vasse Karneval			Duftet	Tresort		Antyde
	Stelte til										
	Raget		Revy- innslag Økt					Hushold- ningsred- skapen	Nynorsk pro- nomen		
	Hygger						Re	På Aagnet			
	Naboer Dag			Korrekt						Anslåtte	
								Gi Omv. merke		Bransjen	
	Sognin- gene	Kom- ponist	Tre- samling	Vann	Slit	Gripe	Åpnered- skapene Ense				
	Medie- ansatt Betrakte		Stengsel	Bankene Lunte			M.-navn Luktfer- neren		Ordne		
	Anlagt Plagget		Trendy		Land- bruks- rådgiv- ere	Elite Svine- rase	Tar vare på Sterkt	Vinyl- plate	Overens Like	Navnløs Europeer	
	Legge merke til										
			Pokal Trehus- byggere				Våger	Midlene	Samde Pron. (omv.)		
Plante				Nevne	Nek- telse	Grønn- sakene					
Klar	Elven		Snø Feste								
							Rekke				
Flate- læren	Surstoff	Par Fôr		Effekt- enhet Stikk av		Rekkes	Tall				
							Drikk Flire				
Para- grafene	Mål		For- tumlet		Sted i Trøn- delag						

A	E	S	
L	U	N	G
S	O	V	E
S	T	R	E
R	I	R	E
E	L	F	L
A	N	L	A
G	A	P	E
H	O	B	E
R	E	T	O
V	A	N	D
E	P	I	N
A	S	E	T
F	R	E	D
N	O	B	E
F	R	O	T
B	I	N	D
E	N	D	E
T	S	A	B
A	K	E	V
I	T	T	G
E	R	K	L
S	N	O	E
A	R	R	E

Løsningsordet i kryssordet i nr. 1 var «Veterinær» og den heldige vinneren ble Nina M. Austad-Sivertsen, Ekne. Vinneren får 10 flax-lodd i posten. Send løsningsordet på e-post til pas@kjottbransjen.no og bli med på trekningen av lodd. Bokstavene i de grå feltene danner løsningsordet.

Klar?

www.fatland.no

Er du klar for Fatland?

Fatland er Norges største private kjøttbedrift. Vi har drevet slakting siden 1892 og har et godt tilbud til alle produsenter.

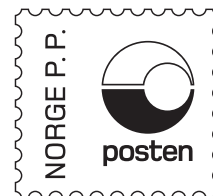
Vi er med fra bås til bord: Fra rådgivning og livdyromsetning hos produsent, via slakting og skjæring, til produksjon av gode kjøttvarer!

**Fatland Oslo: 480 86 006
Fatland Ølen: 979 85 522
Fatland Jæren: 51 68 21 20**

Fatland

Velg Fatland du også!

Returadresse:
KLF Media
Kjøtt & Eggprodusenten
Østensjøveien 39/41
0667 Oslo

ESey
BREEDER
ADULT RANGE

WORLD LEADERS
IN BOLUS
TECHNOLOGY

VITAMIN E

Grovfôr
inneholder 20-80%
mindre Vitamin E
enn gress

SELEN

Jern og
sulfater kan
påvirke
selen-
opptaket

DRUE EKSTRAKT

Drueekstrakt
øker
effekten
av Vitamin E
8,25 ganger

ESey Breeder Sheep 40 dyr
Daglig frigivelse i 35 dager:
Selen 0,6 mg
Vitamin E og Drueekstrakt 354 IE

ESey Breeder Cattle 10 dyr
Daglig frigivelse i 60 dager:
Selen 3 mg
Vitamin E og Drueekstrakt 404 IE

En antioksidant bolus for å bedre:

Råmelkskvalitet

Nyfødt vitalitet

Immunstatus

Selges av dyrlegen og
www.bonden.shop